

Hoezen ien Hoezen?

(Wonen in Huizinge?, de huizen van Huizinge?, thuis zijn in Huizinge.).

a

Een studie naar processen van kerkgroei in een Groningse plattelandsgemeente

Masterscriptie Geestelijke Verzorging

Rijksuniversiteit Groningen

Eerste begeleider: Dr. N.M. Hijweege-Smeets

Tweede begeleider: Dr. M. J. Verschuur

Student: Jan Johan Kuiper, S2080672

Hornhuizen, 6 juni 2018

^a Bron van de afbeelding op de titelpagina:

Foto Pieter Kuiper, 'Bestand:Huizinge Church.JPG', *Wikipedia*, geraadpleegd 10-07-2017.

Beschikbaar via: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Huizinge_Church.JPG.

Voorwoord

Voor u ligt de scriptie 'Hoezen ien Hoezen?', Gronings voor 'wonen in Huizinge?', maar ook voor 'de huizen van Huizinge?' 'in dit geval 'thuis zijn in Huizinge', een onderzoek naar de processen die een rol spelen bij de opbloei en de groei in ledental van de Protestantse Gemeente Huizinge, in een tijd dat op andere plaatsen de kerken leeglopen. Deze scriptie werd geschreven als afsluiting van de Masteropleiding Geestelijke Verzorging aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Mijn interesse in de opbloei en groei werd gewekt omdat ik in de jaren dat ik af en toe in Huizinge vooring, de kerk langzaam voller zag worden. Een geluk voor mij was dat de kerkenraad van de Protestantse Gemeente Huizinge ook geïnteresseerd was in de groei en hoe de leden van en toetreders tot de gemeente dachten over het reilen en zeilen van de gemeente. Toestemming van de kerkenraad voor het onderzoek, werd na overleg met de gemeente van harte gegeven.

Het heeft lang geduurd voor de scriptie afgeschreven was. In waarschijnlijk de moeilijkste tijd die ik in het leven heb leren kennen, ken en zal kennen, viel en valt het me niet altijd mee om te concentreren en gemotiveerd te blijven. Alles wordt onzeker als het hele leven onzeker wordt en wanneer onzeker is of men de tijd nog krijgt om af te maken waaraan men begonnen is.

Dank ben ik in eerste instantie verschuldigd aan de kerkenraad van Huizinge, die de toestemming voor het onderzoek gaf, die tussendoor informeerde naar resultaten en naar mijn gezondheid en die beide processen bleef volgen. Verder wil ik dank zeggen aan de leden van en toetreders tot de Protestantse Gemeente Huizinge, die in groten getale meegewerkt hebben aan het onderzoek.

Nicolette, die zich meldde nadat mijn vorige scriptiebegeleiders door omstandigheden weggevallen waren en Margot, die later toegevoegd werd, mijn beide scriptiebegeleiders, dank ik voor hun uithoudingsvermogen, alle tijd die ze in me gestoken hebben en alle hulp die ze boden.

Wat deze periode betreft ben ik ook dank verschuldigd aan Anco, die mijn depressieve buien en mijn galgenhumor, in de voor mij moeilijke tijd dat ik aan de scriptie schreef, heeft verdragen.

Geke wil ik bedanken voor het nalezen van en de kritiek op mijn stukken tekst als ik tekstueel weer afgedwaald was in nevenonderwerpen.

Verder dank ik Abelina, Petra en Koert, Klaas en Annelies, mijn familie en alle anderen die me gesteund hebben en voor me klaar stonden, weliswaar hebben ze niet bijgedragen aan de scriptie zelf, maar zonder hun hulp in wat meestal doorgaat voor alledaagse zaken, was deze scriptie niet tot stand gekomen.

Hornhuizen, 6 juni 2018,

Jan Johan Kuiper

Samenvatting

‘Hoezen ien Hoezen?’, Gronings voor ‘wonen in Huizinge?’, maar ook ‘de huizen in Huizinge?’ en het staat hier voor thuis zijn in Huizinge’, dat is de titel van deze scriptie. De Protestantse Kerk in Nederland te Huizinge groeit, terwijl overal kerken leeglopen.

Tegenwoordig is het meer uitzondering dan regel om te participeren binnen een kerkelijke context. Het proces van kerkverlating binnen de oude gevestigde kerken, dat vooral na de tweede wereldoorlog begon en een aantal decennia gestaag doorging, gaat, weliswaar in een wat langzamer tempo, nog steeds verder. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid vraagt zich in het rapport ‘Geloven in het publieke domein’ uit 2006 zelfs af of kerken nog wel een rol spelen in het maatschappelijke leven. Uit hetzelfde rapport en uit vergelijkbare onderzoeken blijkt ook dat weliswaar de kerkelijkheid afneemt, maar dat de spiritualiteit en de religiositeit toenemen, zij het in andere vorm.

De kerk van Huizinge in Noord-Groningen bloeit en groeit in gestaag tempo en hierbij rijst de vraag welke processen ertoe bijdragen dat, in een gebied met bevolkingskrimp, in een tijd van ontkerkelijkking, een kerkelijke gemeente substantieel groeit.

In dit onderzoek wordt dit fenomeen niet benaderd vanuit theorieën van kerkopbouw, maar wordt gezocht naar de subjectieve of persoonlijke motivatie van de leden en toetreders om juist voor deze kerkelijke gemeente te kiezen.

Na onderzoek naar de beste theorie om de subjectieve en persoonlijke motivatie te onderzoeken wordt het stadiummodel van bekering van de Amerikaanse godsdienstpsycholoog Rambo gekozen, dat het paradigma hanteert van de bekeerling of toetreders als actieve zinzoeker. Volgens dit model verloopt bekering volgens zeven stadia: ‘context’, ‘crisis’, ‘quest’, ‘encounter’, ‘interaction’, ‘commitment’ en ‘consequences’. Eventueel wordt aangevuld met Goorens op Rambo’s theorie gebaseerde methode ‘Conversion Career’.

Het onderzoek bestaat uit twee delen, eerst literatuurstudie, daarna empirisch onderzoek in enquêtevorm met deels gesloten en deels open vragen, waarbij de respondenten anoniem blijven.

Van de 104 uitgenodigde leden nemen er 74 deel aan het onderzoek. De vragenlijst voor de enquête bestaat uit vragen over biografische variabelen, de aard en duur van het lidmaatschap en verandering van groepstoehoren, ‘Conversion Career’, typen bekering en tot slot vragen gericht op de zeven stadia of fasen van Rambo’s stadiummodel en op bekleding van functies en deelname aan activiteiten die georganiseerd worden door de kerkelijke gemeente.

Uit de antwoorden op de enquêtevragen komt naar voren dat het stadiummodel van Rambo bijzonder geschikt is om de opbloei en de groei van de Protestantse Kerk in Nederland te Huizinge te verklaren al spelen in Huizinge gemeente-eigen issues en processen mee en liggen sommige zaken iets genuanceerder. In vrijwel alle gevallen is er sprake van een overgang binnen een al bestaand betekenisstelsel en in de meeste gevallen komt men in aanraking met Huizinge door dorpsgenoten, familie, vrienden en bekenden. Opvallend is dat van de leden en toetreders bijna 60% hoog opgeleid is.

Participatie in Huizinge staat voor ‘het elkaar de maat niet nemen’, tolerantie, verbondenheid met en betrokkenheid op elkaar, warmte, verdieping, geborgen zijn, zorg en aandacht voor elkaar, zorg en aandacht voor kerkdiensten en de muziek, verscheidenheid in diensten, in stand houden van wat van waarde wordt geacht en bijdraagt aan de ervaring van eigen waarde, het besef te bestaan in een groter alomvattender verband. Een plek waar de leden en toetreders het gevoel hebben psychisch, sociaal en spiritueel gevoed te worden, waardoor men ook anders in het leven kan komen te staan.

De Protestantse Gemeente Huizinge groeit.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting.....	2
Inhoudsopgave	3
1. Inleiding	5
1.1. Context	5
1.2. Aanleiding: afname kerkelijkheid	5
1.3. Probleemanalyse	7
1.4. Probleemdefiniëring.....	7
1.5. Wetenschappelijke relevantie.....	7
1.6. Vraagstelling	9
2. Kenmerken Protestants Huizinge	10
3. Theoretisch kader	11
3.1. Bekering nader verkend	11
3.2. Bekering volgens Rambo	13
3.3. Het model van Rambo	14
3.4. Het bekeringsmodel van Gooren	16
4. Methoden van Onderzoek	17
4.1. Opzet	17
4.2. Onderzoekspopulatie	17
4.3. Meetinstrumenten	18
4.4. Proefonderzoek vooraf.....	18
4.5. Procedure	18
4.6. Praktische kenmerken	20
4.7. Validiteit en betrouwbaarheid	21
5. Onderzoeksresultaten	22
6. Analyse, conclusie, discussie en aanbevelingen.....	34

6.1. Statistische analyse van de resultaten	34
6.2. Verdere analyse.....	34
6.3. Conclusies.....	41
6.4. Discussie	43
6.5. Aanbevelingen voor vervolgstudies	46
Nawoord.....	47
Bibliografie en bronnen.....	47
Bijlagen	50
Bijlage I, Het Stadiummodel of fasenmodel van Rambo.....	50
Bijlage II, Proefvragenlijst.....	52
Bijlage III, Uitnodiging enquête.	53
Bijlage IV, Vragenlijst enquête Protestantse Gemeente Huizinge.	54
Bijlage V, Herinnering vragenlijst enquête.....	59

1. Inleiding

1.1. Context

“Ik zal in mijn huis niet wonen
ik zal op mijn bed niet slapen
ik zal mijn ogen niet dicht doen
ik zal niet rusten, geen ogenblik,
voordat ik heb gevonden:
een plek waar Hij wonen kan,
een plaats om te rusten voor Hem
die God is, de enige ware.

Ik zal in mijn huis niet wonen
ik zal mijn ogen niet dichtdoen
ik zal niet rusten, geen ogenblik,
ik mag versmachten van dorst,
tot ik gevonden heb:
een plek waar de doden leven,
een plaats waar recht wordt gedaan
aan de verworpenen der aarde.”¹

Bovenstaand lied van Huub Oosterhuis is een vrije vertaling van Psalm 132, een psalm van David. Het verhaal wil dat Koning David een tempel wilt bouwen in Jeruzalem, een huis voor God onder het volk. Een plek waar God thuis is en waar mensen hem kunnen zoeken, vinden en bezoeken. Maar ook wil hij daarvan een plek maken waar de doden herdacht worden en waar aan ieder mens recht gedaan wordt. En daarom draait het uiteindelijk, niet om het concrete gebouw dat er staat. Vaak wordt gedacht dat de tempel, *de kerk* het huis van God is, de plek waar de gelovige in contact kan komen met God. “Geloven doe je in de kerk” is dan ook een veel gebezigde uitdrukking.

1.2. Aanleiding: afname kerkelijkheid

In Nederland was het lidmaatschap van een kerkelijke gemeenschap lange tijd een vanzelfsprekendheid. Tegenwoordig is het echter haast uitzondering om te participeren binnen een kerkelijke gemeente. Het proces van verlating van de kerkelijke gemeenschappen begon ruim 200 jaar geleden na de Verlichting in de bovenlaag in Europa.² De grote massa volgde later en sinds de tijd na de Tweede Wereldoorlog, sinds men onafhankelijker werd van elkaar

¹ Huub Oosterhuis, ‘Ik zal in mijn huis niet wonen, 999:1’, *Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk*, 4e druk, (Zoetermeer, BV Liedboek, 2013), 1539.

² H. Berkhof, ‘Commentaar Berkhof’, *Trouw*, 1 april 1988. (Amsterdam, Persgroep Nederland, 1988), 15.

door de toegenomen welvaart, het wegvallen van traditionele rolpatronen en daardoor individualisering, geschiedde de kerkverlating een paar decennia lang in gestaag tempo.³

Door theologen wordt de laatste decennia ook wel de postchristelijke tijd genoemd, een term die door de Britse theoloog Stuart Murray geïntroduceerd werd⁴. Met de term wordt niet zozeer bedoeld dat het een samenleving zonder christenen is, maar een samenleving waarin het christendom als machtspolitieke factor voor het grootste deel is uitgewerkt.

In het rapport ‘Geloven in het publieke domein’ uit 2006, van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), vraagt men zich af of na decennia van afname van kerkverlating, kerken eigenlijk nog een rol spelen in het maatschappelijke leven⁵, uit het onderzoek voor dit rapport blijkt echter ook dat 30% van de Nederlandse bevolking nog dagelijks bidt en groeien ondanks kerkverlating de spiritualiteit en de religiositeit.⁶

Ongeveer tegelijkertijd, -in 2007-, laat het rapport ‘God in Nederland’ opgesteld door het Katholieke blad RKKerk.nl, zien dat het ontkerkelijgingsproces/seculariseringsproces nog steeds doorzet.⁷

Het rapport van de WRR komt tot dezelfde conclusie, ze haalt daarbij de Amerikaanse socioloog en theoloog Berger aan, deze laatste onderstreept dat ontkerkelijking/secularisatie op maatschappelijk niveau niet onlosmakelijk verbonden hoeft te zijn met een secularisatie in de betekenis van verwereldlijking op individueel niveau. Kerkelijke instituten *kunnen* hun leden verliezen, maar dat wil nog niet zeggen dat de daadwerkelijke religieuze beleving op microniveau minder wordt.⁸ Volgens het rapport van de WRR kan men dan ook spreken van een transformatie van de religie. Doch, Berger beweert aanvullend dat we het idee dat we in een geseclariseerde moderne wereld leven, eigenlijk op kunnen geven. De wereld is immers nog steeds overwegend religieus geëngageerd, secularisering op het sociale niveau hoeft niet noodzakelijk verbonden te worden met secularisering op het vlak van het individuele bewustzijn.⁹

Dit sluit dan grotendeels aan bij het voornoemde onderzoek van de WRR, dat stelt dat er een verschuiving van de religie heeft plaatsgevonden, een transformatie van religie van klassieke levensbeschouwelijke instituten, naar een religie van het persoonlijke, van gemeenschappelijk beleven, naar het *individueel* beleven.¹⁰ De aanduiding transformatie beoogt niet alleen aan te geven dat de aard van het beleven verandert, maar ook de functie en de vormen van beleven veranderen.

³ Wim.Dekker, *Marginaal en missionair. Kleine theologie voor een krimpende kerk*, 3^e druk (Zoetermeer, Meinema, 2011), 23-49.

⁴ Stuart Murray, *Church after Christendom* (Milton Keynes, Pater Press, 2004), 53-192.

⁵ W.B.H van de Donk et al. eds., ‘Geloven in het publieke domein, verkenningen van een dubbele transformatie’, *Serie Verkenningen Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid* (Amsterdam, Amsterdam University Press, 2006), 139.

⁶ Van de Donk, 173-183.

⁷ H. Pott, ‘Het afnemende belang van religie? Secularisering’, *Humanistische Canon*, geraadpleegd 27-06-2017. Beschikbaar via: <http://www.humanistischecanon.nl/secularisering>.

⁸ Van de Donk, 80-85.

⁹ Evelien Geerts., *(De)Secularisering? De illegitimiteit/legitimiteit van de moderne tijd*. (2009-2010), geraadpleegd 20-06-2017. Beschikbaar via:

http://www.academia.edu/403111/_De_Secularisering_De_illegitimiteit_legitimiteit_van_de_moderne_tijd,

¹⁰ Van de Donk, 174-183.

1.3. Probleemanalyse

De website van de KRO¹¹ stelt dat aan het einde van 2013, de vijf grootste kerkgenootschappen in Nederland, Het Rooms-katholieke Kerkgenootschap in Nederland, de Protestantse Kerk in Nederland, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit, de Remonstrantse Broederschap en de Oudkatholieke Kerk van Nederland, volgens de eigen registratie nog 5,7 miljoen leden telt, dat is 34% van de Nederlandse bevolking, tegenover het feit dat maar 10% van de kerkleden daadwerkelijk wekelijks fysiek een kerkdienst bezoekt of een kerkdienst bijwoont via de radiozender¹².

Volgens cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek¹³ (2014) staat in 2013 iets meer dan 48% van de Nederlanders nog geregistreerd bij een christelijke denominatie. 6% rekent zich tot een andere godsdienst, waarvan 5% tot de Islam. Van Christelijke evangelische groepen zijn nagenoeg geen cijfers bekend. Ging van de leden van christelijke denominaties in 1971 nog 37% regelmatig ter kerke, in de periode 1997-1999 was dit nog 23 % en in 2010 nog 18%, waarvan 10,1% iedere week.

1.4. Probleemdefiniëring

De toenemende ontkerkelijking gaat samen met een verandering in de manier waarop mensen hun geloof beleven. Wanneer men uitgaat van een substantiële definitie van godsdienst, dan lijkt die ook in betekenis voor de moderne mens af te nemen, aldus Verweij in zijn onderzoek naar religieuze betrokkenheid in 1998.¹⁴ Hanteert men echter een functionele definitie van godsdienst, dan blijkt dat de religiositeit op zich niet zo zeer afneemt, maar dat zij verandert van vorm, op welke wijze dan ook.¹⁵

1.5. Wetenschappelijke relevantie

In heel Nederland lopen de kerken leeg en laten vooral jongeren het afweten op het kerkelijk vlak. Het platteland van Noord Groningen kampt daarnaast nog met een bevolkingskrimp¹⁶. Desondanks groeit de gemeente van de Protestantse Kerk in Nederland te Huizinge, zij had in 2007 24 belijdende leden, 26 doopleden en 5 geboortelieden^{17,18}, een totaal van 55, in 2016

¹¹ Katholieke Radio Omroep.

¹² KRO, 'Tien procent van 5,7 miljoen Nederlandse kerkleden naar wekelijks naar zondagsdienst', geraadpleegd 27-06-2017. Beschikbaar via: <https://www.kro.nl/katholiek/nieuws/tien-procent-van-57-miljoen-nederlandse-kerkleden-wekelijks-naar-zondagsdienst>,.

¹³ Centraal Bureau voor de Statistiek, 'de religieuze kaart van Nederland 2014', *Bevolkingstrends 2014*, geraadpleegd 30-05-2017. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/20ec6e0b-b87a-4cfe-818b-579fb779009f/0/20140209b15art.pdf>.

¹⁴ J.A. Verweij, *Secularisering tussen Feit en Fictie: een internationaal vergelijkend onderzoek naar determinanten van religieuze betrokkenheid* (Tilburg, Tilburg University Press, 1998), 171-188.

¹⁵ Verweij, 171-188

¹⁶ K.I.M. van Dam, et al., 'Regionale bevolkingskrimp en de stad Groningen'. Onderzoek van de faculteit ruimtelijke wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen, in opdracht van de gemeente Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, 2009, geraadpleegd 20-05-2017. Beschikbaar via: https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/.../2010-53426bijlage3.pdf, geraadpleegd 20-05-2017.

¹⁷ Geboortelieden zijn leden die lid zijn vanwege geboorte in een gezin waarin in ieder geval één van de ouders belijdend lid, dooplid of ook geboortelid is. Dit stamt nog uit de tijd dat iedereen lid was van de (staats)kerk, zo lang men geen stappen ondernam zich uit te laten schrijven.

zijn het er, alle soorten leden bij elkaar geteld 104¹⁹, op een totaal van 130²⁰ dorpsinwoners binnen de kerspelgrenzen²¹. In Huizinge is dit 80% van de dorpsbevolking, dit staat in contrast met de landelijke cijfers van 10% kerkelijk toebehoren per kerkelijke gemeente.

Volgens het onderzoek van De Jong, *Toetreders, Inventarisatie van het aantal nieuwe leden binnen protestantse kerkelijke gemeentes*, hadden Protestantse Gemeenten binnen de PKN over de jaren 2001, 2002 en 2003 gemiddeld minder dan één nieuwe toetreders per jaar²². Volgens jaarcijfers van de Protestantse Kerk Nederland verloor zij tussen 2007 en 2015, bijna 300.000 leden, 13% van wat in 2007 nog over was.²³

Het ledental van de Protestantse Gemeente Huizinge groeit nog steeds volgens een mededeling van de scriba. Hierbij rijst de vraag welke processen en factoren ertoe bijdragen dat in een gebied met bevolgingskrimp, in tijden van ontkerkelijking, een kerkgemeenschap als deze substantieel kan groeien. In dit scriptieonderzoek benaderen we dit fenomeen niet vanuit theorieën rond kerkopbouw. We gaan op zoek naar de subjectieve of persoonlijke motivatie voor kerkelijke betrokkenheid van mensen die zich betrokkenen weten bij de kerkelijke gemeente Huizinge. Als theoretisch kader hanteren we het stadiummodel van bekering uit de overzichtsstudie van Rambo.²⁴ Dit model draagt een veelheid aan perspectieven aan van waaruit de persoonlijke motivatie van toewending naar een gemeenschap in de maatschappelijke en persoonlijke context begrepen dan wel inzichtelijk gemaakt kan worden.

In aanvulling beschrijft Rambo onder andere in zijn artikel ‘Theories of Conversion Understanding and Interpreting Religious Change’ in het tijdschrift *Compass*, de groei en processen van groei van religieuze cultgroepen²⁵ als ‘New religious Movements’ en ‘Revitalisation Movements’.²⁶

Waar in het model van Rambo bekering als lineair proces beschrijft, waarin natuurlijk mogelijkheden zijn dat men uiteindelijk niet (blijvend) toetreedt, daar beschrijft de antropoloog Henry Gooren²⁷ bekering als een cyclisch proces van ‘conversion’ en ‘deconversion’ waarbij hij ook wel spreekt van ‘conversion careers’. Zowel de theorieën van Rambo als van Gooren zullen nader worden besproken.

Inzicht in bekeringsprocessen in de kerkelijke gemeente Huizinge kan van grote betekenis zijn voor de kerkelijke praxis in groter verband: op grond van het inzicht in factoren

¹⁸ P. Maat, R. Wobbes, ‘Toekomstverwachting van de Protestantse Johannes de Doper Gemeente te Huizinge’, *Beleidsplan 2013-2018*, 1-15, geraadpleegd 12-06-2016. Beschikbaar via: <http://www.kerkhuizinge.nl/Algemene%20documenten/Beleidsplan%202013-2018.pdf>.

¹⁹ Mededeling scriba kerkelijke gemeente Huizinge.

²⁰ Stand per 1-1-2014, informatie afdeling bevolking gemeente Loppersum.

²¹ Kerspelgrenzen zijn de grenzen van het kerspel of kerkdorp, een voormalige zelfstandige geografische, ook burgerlijke, eenheid van vóór 1808 toen burgerlijke gemeenten werden gevormd door de toenmaals Franse overheid. De Hervormde kerk en ook de PKN rekent nog altijd in deze geografische kerkdorpen. Men zou tegenwoordig ook ‘postcodegebied van een dorp’ kunnen zeggen, want ook de postcodes houden rekening met deze oude grenzen.

²² Gert de Jong, *Toetreders Inventarisatie van het aantal nieuwe leden binnen protestantse kerkelijke gemeentes* (Nijmegen, Kaski, 2004), 11-12.

²³ Vereniging voor kerkrentmeesterlijk beheer in de PKN, *Kerkbeheer*, 15^e jaargang, nummer 9, oktober 2015, 231-233.

²⁴ Lewis R. Rambo, *Understanding religious conversion*, (New Haven and London, Yale University Press, 1993).

²⁵ Cult of cultus wordt meestal in verband gebracht met een kleine, maar bijzonder actieve subculturen.

²⁶ Lewis R. Rambo, ‘Theories of Conversion Understanding and Interpreting Religious Change’, *Social Compass*, 46-3, 1999, 259-271.

²⁷ Henry Gooren, *Religious Conversion and Disaffiliation. Tracing patterns of change in faith practices* (New York, Palgrave Macmillan, 2010), 38-39.

en processen die bijdragen aan kerkgroei kunnen aanbevelingen worden gedaan aan de Protestantse Kerk in Nederland voor de omgang met en het werven en enthousiasmeren van potentiële leden en het vasthouden, consolideren van reeds bestaande leden in hun dagelijkse religieuze beleving²⁸.

1.6. Vraagstelling

Dit alles heeft, in het kader van dit onderzoek, geleid tot de volgende vraagstelling:
Kan de opbloei van de kerkelijke gemeente van Huizinge begrepen worden in referentie aan het stadiummodel of fasenmodel van bekering zoals dit door de godsdienstpsycholoog Rambo is beschreven?

Deze vraagstelling zal beantwoord te worden aan de hand van de volgende deelvragen:

- 1) Op welke wijze zijn de tegenwoordige leden van de kerkelijke gemeente Huizinge in aanraking gekomen met die gemeenschap?**
- 2) Ging aan het participeren in de kerkelijke gemeente Huizinge een twijfelen of zoeken vooraf en had dit zoeken een aanleiding?**
- 3) Welke factoren zorgden en zorgen ervoor dat de leden van de kerkelijke gemeente Huizinge lid bleven of blijven?**
- 4) Welke uitwerking heeft de participatie in de kerkgemeenschap van Huizinge op het persoonlijke leven van de leden?**
- 5) Opende het participeren in Huizinge nieuwe mogelijkheden? Zo ja, op welk vlak? Theologisch, psychologisch, cultureel, politiek, economisch?**
- 6) Wordt het lidmaatschap van de kerk te Huizinge ervaren als het einde van een zoektocht?**

In deze scriptie zal in hoofdstuk 2 allereerst de Protestantse Gemeente Huizinge binnen de Protestantse Kerk in Nederland besproken en beschreven worden. In hoofdstuk 3 worden aansluitend de verschillende zienswijzen, theorieën en benaderingen besproken met betrekking tot bekering, met name de theorieën van de Amerikaanse godsdienstpsycholoog Lewis R. Rambo en de antropoloog Henry Gooren. Vervolgens zal in hoofdstuk 4 de methode van het onderzoek voor deze scriptie in de kerkelijke gemeente Huizinge worden beschreven, waarna in hoofdstuk 5 de resultaten van het onderzoek, in hoofdstuk 6 de analyse, de conclusies, de discussie en aanbevelingen voor verdere studie zullen volgen. Daarna volgen nog een nawoord en de bibliografie en bronvermelding.

²⁸ H. Kuyk, *Pastoraat op de Rand, handreiking*, 3^e druk 1998, herziene versie 2009 (Utrecht, Protestants Landelijk Dienstencentrum van de PKN, 2009).

2. Kenmerken Protestants Huizinge

De Protestantse Gemeente Huizinge, ook bekend als de Johannes de Doperkerk, vormt een zelfstandige gemeente. In 1956 werd een pastoraal verband aangegaan met de Hervormde Gemeente Middelstum-Toornwerd en Westerwijtwerd. Toen na het ontstaan van de Protestantse kerk in Nederland het Samen-op-wegproces van Hervormd, Gereformeerd en Evangelisch-Luthers concreter werd en er in Middelstum en omstreken een fusie van Hervormd en Gereformeerd overwogen werd, waarbij kerkdiensten in Huizinge kwamen te vervallen, besloot de toen Hervormde Gemeente Huizinge *niet* op te gaan in de nieuwe federatie. Zij wilde zelfstandig blijven²⁹. In 2009 werd de predikantsplaatscombinatie met Middelstum cum annexis opgeheven.

Naar oude termen van modaliteit is de Protestantse Gemeente Huizinge van middenorthodox tot en met vrijzinnig. Elke zondag is er een dienst in de 13^e eeuwse Johannes de Doperkerk. De gemeente zingt tijdens de diensten uit het Nieuwste Liedboek voor de Kerken van 2013. Tijdens de kerkdiensten op zondag zit het schip van de kerk meestal vol met ongeveer 50 tot 75 personen.

In het beleidsplan 2013-2018 beschrijft de gemeente zichzelf als volgt: *‘Waarom is onze gemeente te herkennen? Wie zijn we, waar staan we voor en waar willen we naar toe? Onze gemeente wil een ontmoeting- en bezinningsplek zijn voor wie zoekt naar de zin van het bestaan, naar vormen van inspiratie en naar vieringen ter bemoediging. Ze neemt geen standpunten in waardoor mensen in hun zoektocht buitengesloten worden. Samen zoeken wij naar verbinding en bezieling op onze tocht door het leven. Uit de rijke traditie van het christendom willen wij handreikingen doen die mensen helpen antwoorden te vinden op hun levensvragen, echter niet vanuit het idee dat de kerk de waarheid in pacht heeft en een belangrijk monopolie op allerlei terrein. Begrippen als orthodox en vrijzinnig zijn voor ons betekenisloos, omdat de vraag naar wat mensen verbindt belangrijker is dan naar wat hen scheidt. Iedereen is welkom en volwaardig deelgenoot: jong en oud, man, vrouw, kind, homo en hetero, gehandicapt en gezond, laag- en hoogopgeleid, arm en rijk, kansarm en vluchteling. Het mysterie van kerkzijn bestaat uit het vieren van gemeenschap. Met elkaar en met de Eeuwige. Die gemeenschap sluit geen mensen uit, maar staat open voor wie zich aangesproken voelt. Onze gemeente geeft ruimte om te vieren en te ontmoeten. We breken het brood en delen de wijn, puttend uit een rijke traditie. Wij zijn een zingende gemeente, die de lofzang gaande houdt. Een kerkgebouw als het onze biedt door haar prachtige monumentale architectuur en geschiedenis ruimte voor persoonlijke ervaringen. Op zo’n plek voelen wij ons verbonden met mensen om ons heen, maar ook met al degenen die hier door de eeuwen heen hun zoektocht naar de Eeuwige hebben uitgedrukt in woorden en muziek. Sommigen van hen hebben hun sporen nagelaten, van anderen zijn de namen vergeten. Dit zijn wij, daar willen we voor staan en daarmee gaan we vol vertrouwen de toekomst in.’*³⁰

Van de 104 geregistreerde leden zijn er 54 leden belijdend lid, dat is 51,92 % van het totaal. 32 leden zijn dooplid, dat is 30,77 % van het totaal en dan zijn er nog 8 geboortelieden, 7,69% van het totaal en 10 gastleden, 9,62% van alle leden. 52 leden zijn man, 50 % van het

²⁹ Maat, 1-15

³⁰ Maat, 1-15.

totaal en 52 leden zijn vrouw, ook 50 % van het totaal³¹. 10 leden zijn kinderen beneden de twaalf jaar, ook hier is de verdeling naar sexe evenredig. De gemiddelde leeftijd van de leden in totaal is 53,20 jaar, de gemiddelde leeftijd van de mondige leden is 58,86 jaar. De meegeregistreerden met een partner die tot één van de eerste twee categorieën behoort worden niet meegeteld.

De leden van de gemeente vormen een groep, die ook buiten de kerkdiensten met elkaar omgaat of naar elkaar omziet, zowel privé, als in activiteiten die door de kerkelijke gemeente georganiseerd worden, zoals gespreksgroepen, literaire middagen, samen eten, wandelen en zingen. Zo werd er voor de hervormingsdag in 2014 ad hoc een gelegenheidskoor samengesteld dat uitgegroeid is tot cantorij.

3. Theoretisch kader

3.1. Bekering nader verkend

Van Saane definieert bekering, vanuit psychologische perspectief, als ‘een religieuze transformatie van het zelf’, in een sociale context, waarbij het samenspel van persoonlijke ervaring en religieuze traditie kenmerkend is³².

In psychologisch onderzoek naar bekering worden door Richardson³³ twee verschillende benaderingen onderscheiden: de klassieke benadering en de hedendaagse benadering. Sinds de jaren 90 is daaraan als derde benadering de narratieve benadering van onder anderen Popp-Baier³⁴ toegevoegd.

Onderzoek in de klassieke benadering richt zich vooral op zich in de mens afspeelt. Bekering wordt gezien als een plotselinge gebeurtenis waaraan de persoon onderworpen is. Emotie speelt daarin een belangrijke rol. In de klassieke benadering wordt bekering gezien als oplossing voor verschillende conflicten in de adolescentie. Anders gezegd, bekering wordt met name benaderd als een transformatie van het zelf, er is in deze benadering minder oog voor de context. Grondleggers van de psychologie als William James en Edwin Starbuck zijn respresentanten van de klassieke benadering. Kenmerkend is dat hun onderzoek religieus georiënteerd was. James beschreef bekering daarbij als een proces waarin een verdeeld zelf tot heelheid komt. Daarbij hoefde het betekenisstelsel niet ‘vreemd’ te zijn, kenmerkend is

³¹ Mededeling scriba Protestantse Gemeente Huizinge. Stand per 01-06-2016. Belijdende leden zijn leden die in het openbaar belijdenis van hun geloof hebben afgelegd. Belijdende leden zijn ook altijd doopleden. Als iemand belijdenis doet en nog niet is gedoopt, wordt hij of zij op het moment van de belijdenis gedoopt. Doopleden zijn leden die zijn gedoopt en gastleden zijn leden van een andere gemeente, die uit betrokkenheid bij de gemeente van Huizinge ook daar ingeschreven willen staan. Geboortelieden zijn leden die lid zijn vanwege geboorte in een gezin waarin in ieder geval één van de ouders belijdend lid, dooplid of niet uitgeschreven geboortelid is.

³² Joke van Saane, *Religie is zo gek nog niet* (Kampen, Ten Have, 2010), 65-70.

³³ James T. Richardson, ‘The active vs. passiv convert: paradigm in conflict in conversion/recruitment research’, *Journal for the scientific study of religion*, 24 (2), june 1985, 119-134.

³⁴ U. Popp-Baier, ‘Conversion as a Social Construction’, *A narrative Approach to Conversion Research*, Eds. C.A.M. Hermans et al., 41-61, (Leiden, Brill 2002), 41-61.

wel dat na de bekering het betekenisstelsel anders, beter functioneert. De persoon is, met zijn nieuwe zelf, met andere woorden beter af dan met zijn oude zelf.³⁵

Onderzoek in de hedendaagse benadering richt zich meer op maatschappelijke factoren. Deze onderzoeken werden in de jaren zestig en zeventig in Verenigde Staten uitgevoerd. Het betrof met name onderzoek onder jongeren uit de middenklassen die zich losmaakten van het ouderlijk milieu en toetraden tot een zogenaamd ‘deviant perspectief’ van een sekte of een nieuwe religieuze beweging. Destijds speelde de vraag hoe het kwam dat deze jongeren deze stap zetten en dus werd veel onderzoek gedaan naar factoren die bij zouden dragen en de keuzes. Lofland en Stark onderscheidde zeven factoren die bij het proces van bekering een rol spelen. Deze konden dan weer getypeerd worden naar motivationele en situationele motieven. Kenmerkend is dat bekering hier gezien wordt als een geleidelijk verloopend proces dat zich afspeelt bij een actieve zoekende naar zin. Er gaat veel aandacht uit naar de relatie tussen de bekeerling en anderen.³⁶

De narratieve benadering van bekering draait om de bekering in het levensverhaal en de betekenis die mensen er zelf aan geven, waarbij het niet een verhaal van bekering is, maar het verhaal zelf is het proces waarlangs de bekering zich voltrekt. Het verhaal structureert de bekering en bekeert³⁷. Uitgangspunt is dat de verteller al vertellend het eigen leven en ervaren ‘in lijn’ brengt met het model van beleven zoals dat binnen de gemeenschap geldt. Al vertellend eigent het individu zich het betekenisstelsel meer en meer toe en past het leven aan het model aan. Kenmerkend voor deze benadering is dat gezegd wordt dat mensen in de bekering niet zozeer een nieuwe toekomst krijgen maar veeleer een veranderd verleden.

In deze scriptie wordt gewerkt met het model van Lewis Rambo. In zijn *Understanding religious conversion*³⁸, wil hij het klassieke en hedendaagse paradigma bij elkaar brengen, integreren. Hij baseert zijn model³⁹ op uitgebreid literatuuronderzoek en komt tot de conclusie dat bekering een proces in de tijd is, niet een gebeuren van het ene op het andere moment.⁴⁰ In de paragrafen 3.2 en 3.3 wordt hierop nader ingegaan.

Rambo's model doet dienst als een soort standaard voor onderzoek naar bekering. In deze scriptie willen we naast het model van Rambo aandacht geven aan de zienswijze van de antropoloog Henri Gooren, die in zijn 'Religious Conversion and Disaffiliation. Tracing patterns of change in faith practices' op kleine punten de zienswijze van Rambo aanvult en actualiseert⁴¹.

Zowel Rambo als Gooren zien bekering als een dynamische weg met struikelpunten, een dynamisch gebeuren met vallen en opstaan. Beide theorieën overlappen elkaar, op kleine verschillen na, beide erkennen een ontwikkelingsproces. Het opvallendste verschil is dat bij Rambo meer uitgegaan wordt van een chronologische volgorde in het proces van bekering, terwijl bij Gooren op ieder punt van het proces in- en uitgestapt kan worden, het proces kan

³⁵ Van Saane, 65-70.

³⁶ Richardson, 119-134.

³⁷ Van Saane, 65-70.

³⁸ Rambo, *Understanding*, 1-164.

³⁹ Rambo, *Understanding*, 164-170.

⁴⁰ Rambo, *Understanding*, 5

⁴¹ Gooren, 38-39.

ook meermaals doorlopen worden. De chronologische volgorde van de verschillende fasen is bij Gooren niet noodzakelijk.⁴²

3.2. Bekering volgens Rambo

Bekering wordt door Rambo als volgt gedefinieerd: ‘Conversion is a process of religious change that takes place in a dynamic force field of people, events, ideologies, institutions, expectations, and orientations’⁴³.

Voor Rambo is bekering niet te herleiden tot een enkelvoudige gebeurtenis of oorzaak. Bekering is volgens hem een actief proces waarin zowel de wensen, verwachtingen en doelen van de mogelijke bekeerling een rol spelen, als de religieuze groep. Het is met andere woorden een complexe gebeurtenis die plaats vindt binnen een bepaalde context en die door relaties beïnvloed wordt.

Rambo onderscheidt vijf typen bekering⁴⁴:

- 1) ‘institutional transition’, een verschuiving binnen dezelfde traditie, ofwel de overgang naar een andere kerkgemeenschap binnen dezelfde traditie;
- 2) ‘tradition transition’, de overgang van de ene traditie naar een andere traditie;
- 3) ‘affiliation’, van geen religieuze betrokkenheid overgaan naar religieuze betrokkenheid;
- 4) ‘intensification’, een revitalisatie, een versterking van een eerder al of niet formeel bestaande betrokkenheid bij een religieuze traditie;
- 5) ‘defection’, geloofsafval, het zich losmaken van een religieuze groep

Volgens Rambo is in alle gevallen sprake van een vorm van zelfrealisatie: er komt een nieuw zelf tot stand bij de bekeerling. Dat nieuwe zelf wordt gevonden of aangenomen binnen een specifieke gemeenschap of context. Het nieuwe zelf van de bekeerling wordt herkend en erkend door andere leden die zich tot het zelfde (religieuze) betekenisstelsel rekenen, de zogenaamde gemeenschap.

Bekering wordt mogelijk zichtbaar in nieuwe wijze van handelen. Daaruit blijkt dat er een verband is tussen:

- a) intrapsychische aspecten van het bekeringsproces (wensen, behoeften, oriëntaties van de bekeerling
 - b) de aard van de groep waartoe men zich bekeert
 - c) de sociaal psychologische processen die bekering mogelijk maken of bevestigen.⁴⁵
- Hood⁴⁶ geeft daarbij aan dat de verandering in gedrag veelal voorafgaat aan de verandering in overtuiging.

⁴² Gooren, 49-50.

⁴³ Rambo, *Understanding*, 12-14.

⁴⁴ Rambo, *Understanding*, 12-14.

⁴⁵ Ralph W. Hood et al. *The Psychology of Religion. An Empirical Approach*, Second Edition (New York, The Guilford Press, 1996), 276.

⁴⁶ Hood, 285.

In *Understanding Religious Conversion* introduceert Rambo⁴⁷ de zes motieven van Lofland en Skonovd om de aanleiding voor de bekering te kunnen typeren.

- a) het intellectuele motief, de aankomende bekeerling zoekt en verzamelt kennis over een religieuze groep, het geloof groeit al voor de aankomende bekeerling lid wordt van de groep⁴⁸;
- b) het mystieke motief. Bij het mystieke motief beleeft de bekeerling een dusdanig voorval, of plotseling inzicht, in ieder geval een beleving die zo'n diepe indruk achterlaat dat hij of zij zich wil bekeren⁴⁹;
- c) het experimenteermotief houdt in dat verschillende religieuze stromingen worden verkend alvorens tot bekering over te gaan⁵⁰;
- d) het affectieve motief. Bij dit motief worden inter-persoonlijke contacten benadrukt. De bekeerling ervaart een liefdevolle, persoonlijke ervaring met iemand uit de religieuze groepering of met een deel van, of met de groepering als geheel en dit leidt tot bekering⁵¹;
- e) het revivalmotief. Een heropleving, maar deze term is misleidend want het gaat hier in wezen om een stuk conformeren aan een bepaalde groep doordat een hele groep geïnspireerd wordt door een geloofsboodschap⁵²;
- f) het coercive motief. Het dwangmotief, onder druk van de omgeving, door manipulatie, maar het kan ook zijn door indoctrinatie en/of hersenspoeling.⁵³

Deze zes motieven keren in het stadium dat de 'context' van de bekering typeert naar verschillende aspecten, terug. Verondersteld kan worden dat bekering vanuit verschillende motieven gemotiveerd wordt.

3.3. Het model van Rambo

Het door Rambo ontwikkelde stadiummodel van bekering bestaat uiteindelijk uit zeven stadia (zie voor het overzicht bijlage I.). 'Religious conversion' is volgens Rambo een ontwikkelingsproces, waarbij het mogelijk is om een stap terug te gaan in het proces omdat een mens immers altijd aan verandering onderhevig is.

In het proces van bekering onderscheidt Rambo o de volgende stadia of fasen: Context, Crisis, Quest, Encounter, Interaction, Commitment en Consequences.⁵⁴

Context: We leven in een tijd van globalisering en multiculturaliteit, waardoor we veel mogelijkheden hebben om in aanraking te komen met diverse al of niet religieuze betekenisssystemen. Context is bij Rambo de machtssfeer waarbinnen de bekeerling bekeerd wordt, de factoren die de bekering bepalen of hinderen. Het gaat hier om de manier waarop

⁴⁷ Rambo *Understanding*, 14-16.

⁴⁸ Rambo, *Understanding*, 14-16.

⁴⁹ Rambo, *Understanding*, 14-16.

⁵⁰ Rambo, *Understanding*, 14-16.

⁵¹ Rambo, *Understanding*, 14-16.

⁵² Rambo, *Understanding*, 14-16.

⁵³ Rambo, *Understanding*, 14-16.

⁵⁴ Rambo, *Understanding*, 168-169

toegang verkregen of verschaft wordt tot het betekenissysteem, hoe men zich het betekenissysteem eigen maakt, volgens welke methoden of modellen het verloopt en wat de bekering hindert. Tegen deze achtergrond van invloeden vindt het eerste contact met het nieuwe betekenissysteem plaats dat mogelijk leidt tot ‘nader onderzoeken’.

Crisis: Een periode van desoriëntatie, voorafgaand aan de bekering. De crisis kan persoonlijk of sociaal zijn of een combinatie van die twee. De crisis kan verder niet alleen religieus, maar ook politiek, cultureel of psychologisch van aard zijn. Door gebeurtenissen in een mensenleven, die zowel positief als negatief kunnen zijn, kunnen processen op gang komen waardoor men op zoek gaat naar nieuwe betekenissystemen of mogelijkheden binnen het reeds aanwezige betekenissysteem, omdat bleek dat oude vanzelfsprekendheden minder vanzelfsprekend waren dan men dacht. In veel gevallen zou men beter kunnen spreken van twijfel aan de voorheen geleefde levensstijl.

Quest, Queeste: Een zoektocht naar de zinvolheid, naar antwoorden op levensvragen. Het gaat hier vooral om de redenen die iemand aanzetten tot “to maximize meaning and purpose in life, to erase ignorance, and to resolve inconsistency”⁵⁵ Belangrijk element in dit stadium is niet alleen de spanningsverhouding tussen kwetsbaarheid van het individu en de overredingskracht van de omgeving, ook de beschikbaarheid, emotioneel, intellectueel of religieus, van een bekeerling of een ander kader spelen een rol.

Encounter, ontmoeting: Het gaat in deze fase om de ontmoeting, met één of meerdere personen binnen het betekenissysteem waartoe bekeerd wordt. Van invloed kunnen hier zijn: het overeenkomen van of aansluiten van leeftijd, scholing, sekse. Het affectieve motief komt hier om de hoek kijken, maar niet alleen de affectieve, intellectuele en cognitieve behoeften van de bekeerling staan hier centraal, maar ook die van de contactpersoon of personen uit de groep waartoe de bekeerling in de toekomst wenst te behoren. Emotionele relaties en charisma spelen mee. Belangrijk is of het eigen levensverhaal past binnen de context van de ideologie, of eventueel ingepast kan worden, of andersom, of de ideologie in het eigen levensverhaal past of ingepast kan worden.

Interaction: Na het initiële contact, vaak via vrienden of familieleden worden het meedoen, de rituelen, de rolpatronen en de relaties binnen de gemeenschap belangrijk. De bekeerling doet mee en leert meer en meer de leer, de stijl van leven, de onderlinge relaties en wat de groep van haar leden verwacht kennen. De bekeerling neemt geleidelijk deel aan het geheel binnen de groep. Rambo spreekt van verschillende niveaus van deelname in dit stadium. Belangrijk is hier hoe de groep samengesteld is, hoe zij haar leden en de contacten controleert, de mate waarin en de wijze waarop de bekeerling overtuigd wordt of is, de mate waarin sociale relaties gevormd zijn en hoe de bekeerling integreert binnen de groep. Volgens Rambo is het gevaar van inkapseling van de bekeerling door de groep op fysiek, sociaal of ideologisch niveau in deze fase niet denkbeeldig.

Commitment, toezegging: De bekeerling maakt openbaar dat hij behoort tot de groep waartoe hij zich bekeerd heeft. De geloofsgroep verlangt ook daden of een getuigenis. De

⁵⁵ Rambo, *Understanding*, 159.

bekeerling leert hoe hij binnen de groep moet denken, handelen, voelen en ervaren, hoe hij zich moet gedragen en beslissen. Een overgave aan het systeem van de groep. Hierdoor kunnen de eerder genoemde spanningen met het inpassen van de eigen biografie in het verhaal van de groep ontstaan.

Consequences: De gevolgen van commitment kunnen heel verschillend zijn, ze kunnen zich op allerlei manieren uiten, als andere eetgewoonten, vaste rituelen op vaste tijden, verandering van werkkring, een andere manier van denken. Men is aangepast (lees betrokken) aan het systeem van de nieuwe geloofsrichting.

3.4. Het bekeringsmodel van Gooren

De cultureel-antropoloog Henri Gooren verkent in zijn boek *Religious Conversion and Disaffiliation* het concept van bekeringen. Hij geeft een overzicht van bestaande theorieën en komt tot de conclusie dat veel bekeringstheorieën in het verklaren van bekeringen uitgaan van psychologische en/of sociale factoren om tot bekering te komen. Soms omdat men ergens bij wil horen, soms uit economische motieven omdat het voordeel oplevert, of uit theologische motieven, omdat men 'aangeraakt' wordt.

Gooren vindt dat de oudere theorieën te veel uitgaan van alleen het christendom en van mensen die binnen het christendom van de ene naar de andere denominatie overstappen en dat de oudere theorieën toegespitst zijn op een chronologisch proces van progressie, waarbij een doel moet worden gehaald, God. Hoewel hij toegeeft dat die chronologie bij bekeerlingen meestal voorkomt, stelt hij ook dat bekeerlingen soms één of meerdere stappen terug doen⁵⁶.

Als alternatief komt Gooren met zijn model van de 'conversion career', die in *Conversion Careers and Culture Politics in pentecostalism: A comparative study in four continents* van Droogers, Gooren en Houtepen gedefinieerd wordt als 'The member's passage, within his or her social and cultural context, through levels, types and phases of church participation'.⁵⁷

Gooren baseert zijn model op drie onderdelen:

- a) De factoren voor de bekering van de bekeerling en daardoor
- b) de veranderde visie van de bekeerling op de werkelijkheid ná de bekering en daardoor
- c) regelmatig bezoek aan kerk of bijeenkomsten van de groep waartoe men zich bekeerd heeft.

Gooren, hij baseert zich hier op Rambo, kent vijf niveaus⁵⁸, waaronder een niveau van disaffiliation of uittreding, dat in de theorie van Rambo niet voorkomt.

- 1) 'Preaffiliation' Het moment voor er toetreden wordt, een religieus zoeken.
- 2) 'Affiliation' De toetreding tot een bepaalde groep, valt vaak samen met punt 3.
- 3) 'Conversion' De bekering, een andere blik op de eigen werkelijkheid.

⁵⁶ Gooren, 3-39.

⁵⁷ Lewis R. Rambo, Charles E. Farhadian eds., *The Oxford Handbook of Religious Conversion* (Oxford, Oxford University Press, 2014), 100.

⁵⁸ Gooren, 50

- 4) 'Confession' De belijdenis (soms ook doop) als bevestiging.
- 5) 'Disaffiliation' De uittreding.

Samengevat kan men concluderen uit bovenstaande omschrijvingen dat bekering kan worden begrepen als een transformatieproces waarin mensen juist zelf minder of meer actief vormgeven aan het proces en waarbij de omgeving, de gemeenschap een zekere invloed kan uitoefenen. Bekering impliceert verandering in betekenisystemen van mensen, waarbij verschillende componenten van dit betekenisstelsel, zoals bijvoorbeeld doelen, waarden, identiteit en overtuiging kunnen veranderen.

4. Methoden van Onderzoek ⁵⁹

4.1. Opzet

Het onderzoek bestond uit twee delen, deel 1 behelsde de literatuurstudie, deel 2 het empirische onderzoek.

In hoofdstuk 3 van de scriptie werden de bekeringstheorieën van Lewis R. Rambo en Henri Gooren besproken. Beide theorieën beschrijven aspecten van bekeringen en richten zich op de beweegredenen, de factoren en de intrinsieke motivatie van de bekeerling.

Er werd ingegaan op de vijf typen bekering, de zes motieven tot bekering en de zeven stadia van bekering bij Rambo en op het model van Goorens conversion career met drie modellen en vijf niveaus.

Het theoretische kader voor het empirische onderzoek in deel 2 werd gevormd door Rambo's theorie van de zeven stadia of fasen van bekering als 'context', 'crisis', 'quest', 'encounter', 'interaction', 'commitment' en 'consequences'. Soms werd verduidelijkt met Rambo's typen bekering en motieven tot bekering omdat vaak de stadia daarvan niet los gezien konden worden. Eventueel werd aangevuld met elementen uit Goorens theorie van 'conversion career'.

Deel 2 bestond uit het empirische onderzoek, naar de vorm gerekend kwantitatief, maar met kwalitatieve delen door enkele open vragen op te nemen.

Dit deel van het onderzoek werd vormgegeven door een enquête. Het hoofdargument dat de enquêtevorm gebruikt werd was dat men in deze vorm snel een grote groep mensen kon ondervragen en dat anonimiteit gewaarborgd kon worden.

Daarnaast waren kwantitatieve gegevens belangrijk om getalsmatige inzichten betreffende de opbloei van de Protestantse Gemeente Huizinge duidelijk te krijgen, waardoor, aangevuld met enkele gestuurde open vragen, de deelvragen en hoofdvraag beantwoord konden worden.

4.2. Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestond uit 74 van de 104 uitgenodigde leden, aankomende leden en gastleden van de Protestantse Gemeente Huizinge, van wie de biografische variabelen in het hoofdstuk onderzoeksresultaten werden beschreven. De leeftijd van de populatie lag tussen de 33 en de 83 jaar, de gemiddelde leeftijd van de onderzoekspopulatie

⁵⁹ In dit hoofdstuk is de chronologische volgorde aangehouden, hierdoor wordt het proces van ontstaan van het onderzoek verduidelijkt.

was 62,38 jaar met een standaarddeviatie van 9,38 waren man, 36 vrouw, 11 alleenstaand, 63 samenlevend.

De onderzoekspopulatie werd, na aankondiging in kerkblad en van de preekstoel, per e-mail benaderd, in enkele gevallen op papier, bij ouderen die geen e-mailadres hadden.

4.3. Meetinstrumenten

Het centrale meetinstrument van dit onderzoek was de vragenlijst in enquêtevorm die online en in enkele gevallen op papier aan de onderzoekspopulatie werd aangeboden. Deze vragenlijst werd opgezet volgens de methode van P.J.M. Verschuren⁶⁰, en het *Basisboek enquêteren* van Baarda, De Goede en Kalmijn.⁶¹

De kans dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden gaven was aanwezig, maar om dit zoveel mogelijk te voorkomen was de vragenlijst anoniem.

Voor het proefonderzoekje voorafgaande aan het eigenlijke onderzoek werden de vragen in interviewvorm afgenomen.

4.4. Proefonderzoek vooraf

Om na te gaan welke wijze van bevragen het meest geschikt was voor de onderzoekspopulatie, werd voorafgaand aan het empirisch onderzoek, na goedkeuring van de kerkenraad, een kleine proef gehouden onder vijf willekeurige leden van de gemeente. Deze leden werden door de kerkenraad benaderd, vervolgens voorgesteld en daarop telefonisch door onderzoeker benaderd, waarop dan een afspraak volgde. In semigestructureerde interviewvorm werden tien vragen gesteld. De vragen waren gericht op biografische variabelen, op de verschillende fasen in Rambo's bekeringsstheorie en op de op Rambo's theorie gebaseerde 'conversion career' van Gooren.⁶² De vragen, gebruikt in deze proef werden ondergebracht in bijlage II.

4.5. Procedure

Om de processen van groei van de kerkelijke gemeente Huizinge te onderzoeken is zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek verricht. Het onderzoek als geheel is bekeken vanuit een theoretisch perspectief, hierbij is gekozen voor het stadia- of fasenmodel van Rambo, hier en daar aangevuld met in het oog lopende typen bekering en motieven tot bekering uit Rambo's theorie, in bepaalde gevallen konden typen en motieven niet los gezien worden van de stadia. Verder werd eventueel aangevuld met Goorens theorie van 'conversion careers'. Beide theorieën beschrijven aspecten van bekeringen en richten zich op de beweegredenen, de factoren en de intrinsieke motivatie van de bekeerling.

Tijdens de proef werd duidelijk dat de deelnemers aan de proef, allen lid en allen overgekomen vanuit andere kerken binnen de PKN, allen een periode van 'intensification' kenden dan wel gekend hadden. Tevens werd duidelijk uit de antwoorden tijdens de proef en de discussie die over bepaalde vragen ontstond, dat de vragenlijst voor het uiteindelijke onderzoek (wat betreft de opzet en omvang) enigszins diende te worden aangepast. Eén vraag werd verwijderd, als zijnde niet relevant omdat de vraag overlapt werd door andere vragen. Besloten werd om een paar vragen in deelvragen te splitsen om meer inzicht te krijgen in het proces van en het hoe en waarom van toetreding. Verder werd besloten een paar vragen als

⁶⁰ P.J.M. Verschuren, *De probleemstelling voor een onderzoek*. (Utrecht, Spectrum, 1988), 57-83

⁶¹ Baarda, D.B., de Goede, M.P.M, Kalmijn, M, *Basisboek enquêteren*, Tweede druk, Groningen en Houten (2007).

⁶² Zie bijlage II.

open vraag te stellen om een kwalitatief element toe te voegen aan het uiteindelijke onderzoek in enquêtevorm.

Het model van Rambo leek een handzaam theoretisch kader te zijn om een helder beeld te kunnen vormen van het proces van mensen bij hun toetreding tot en participatie in de gemeente en daarmee tot een antwoord te kunnen komen op de vraagstelling van dit onderzoek.

De uiteindelijke vragenlijst werd opgezet, zij bestond deels uit open, deels uit gesloten vragen. Omdat het de bedoeling was alle leden, aankomende leden en gastleden te bevragen, werd gekozen voor een vragenlijst die online en in een paar gevallen op papier, in enquêtevorm, aan de respondenten zou kunnen worden voorgelegd. In deze vragen werden noties vanuit het theoretisch kader geoperationaliseerd. De toegevoegde open antwoordmogelijkheid bij een aantal vragen, bood de respondenten de ruimte om context specifieke informatie toe te voegen. Dit zou de mogelijkheid bieden om een ander type bekering dan bekering naar een deviant perspectief op basis van een expliciete quest te onderzoeken.

De eerste vragen, 1 tot met 6 richtten zich op biografische variabelen als sekse, leeftijd, opleiding, de achtergrondinformatie van de respondent, daarna volgden de vragen 7 en 8 over de aard en de duur van het lidmaatschap en of er eventueel verandering van groepstoebehoren had plaatsgevonden. Door de vragen 10 en 11 werd geïnventariseerd of er sprake was van 'conversion career'. De typen bekering werden in kaart gebracht door de vragen 9, 10 en 12. Vraag 13 belichtte 'crisis' en 'quest', vraag 14 gaf nadere uitleg over het gegeven antwoord op vraag 13. De 'context' kwam naar voren in vraag 15, vraag 16 belichtte de fase 'encounter'. Vraag 15 en 16 gaven daarnaast ook een indicatie van het motief. In vraag 17 werden de consequences benadrukt en de vragen 18 en 19 waren gericht op commitment. De vragen 20 en 21 werden daarna nog toegevoegd, vraag 20 ging over rolpatronen binnen de gemeente en de antwoorden konden gelezen worden vanuit 'interaction' en 'commitment', vraag 21 vroeg naar deelname, ook hier speelden 'interaction', 'commitment' en 'consequences', men is betrokken, een rol.

De complete vragenlijst, de papieren versie, (de online-versie met aanvinkmogelijkheid was hier niet mogelijk) werd, na sluiting van de afgesproken termijn van beantwoorden, bijgesloten als bijlage IV in de scriptie.

Vervolgens werd zowel van de preekstoel in de zondagsdienst als in de maandelijkse nieuwsbrief van de Protestantse Gemeente Huizinge een aankondiging met uitleg van het onderzoek gegeven, waarop de enquête online werd gezet. Alle ontvangers van de maandelijkse nieuwsbrief van de Protestantse Gemeente Huizinge kregen op dezelfde datum per e-mail een uitnodiging voor deelname aan de enquête toegestuurd,⁶³ waarin opgenomen een hyperlink naar de online-vragenlijst. De vier leden zonder internet kregen de uitnodiging en de vragenlijst van de enquête op papier.⁶⁴

De gesloten vragen kon men beantwoorden door een antwoord aan te vinken in de online-versie en door aan te kruisen of te omcirkelen in de papieren versie. In gerichte open vragen werd steeds naar een opsomming van elementen of argumenten gevraagd. Door uitnodigende tekstvakken werd geprobeerd te stimuleren tot het geven van meerdere antwoorden. De respondenten die geen internet hadden en die de enquête op papier kregen werden uitgenodigd om eventueel op de achterkant van het blad verder te schrijven. Voordeel van het aansporen tot het geven van zoveel mogelijk antwoorden was dat de kans op een beter beeld van de verschillende aspecten die meespelen werd vergroot. Op deze manier werd de validiteit van het onderzoek ondersteund.

⁶³ Zie bijlage III.

⁶⁴ Zie bijlage IV.

De enquête bleef twee weken open voor beantwoording. Enkele dagen voor de sluiting werd voor alle zekerheid een herinnering per mail rondgestuurd⁶⁵. In totaal werd de vragenlijst naar 66 mailadressen en postadressen gestuurd. Op sommige adressen waren meerdere leden te bereiken, daarom werd de mogelijkheid geboden meermaals de vragenlijst in te sturen van eenzelfde IP-adres. Daarnaast konden door deze mogelijkheid de antwoordlijsten op papier later online toegevoegd worden voor de digitale verwerking. 74 respondenten antwoordden.

Na de sluitingsdatum werden de opgeslagen gegevens opgehaald en in eerste instantie statistisch geanalyseerd met het programma SPSS⁶⁶, waarbij variantie-analyses met F-toetsen en kruistabellen met Chikwadraattoetsen gebruikt werden om verschillen tussen deelnemers vast te stellen.

Vervolgens werden de antwoorden verder geanalyseerd, waarbij voor de open vragen gold dat door respondenten in verschillende formuleringen toch inhoudelijk vaak dezelfde antwoorden gegeven werden. Het lezen en verwerken van de antwoorden op deze open vragen werd gestructureerd door de antwoorden in categorieën onder te brengen die voorzien werden van een cijfercode. Door deze cijfercode werd inzichtelijk gemaakt welke antwoorden het meest tevoorschijn kwamen.

Vervolgens werd het geheel beschrijvend verwerkt.

4.6. Praktische kenmerken

Vermeld moet worden dat de vragenlijst zesenzestig keer verstuurd werd en wel aan alle adressen waarnaar de maandelijkse nieuwsbrief van de gemeente gestuurd werd. Het responspercentage van 74 ingevulde vragenlijsten, was gerekend naar het aantal verstuurde vragenlijsten 112,12 %, gerekend naar 104 leden was het responspercentage 71,15 %. Deze getallen zijn in werkelijkheid niet geheel zuiver, een aantal respondenten, dat was te merken als er over ‘wij’ gesproken werd, vulde de vragenlijst als gezin in. Een paar doop- en geboortelieden zijn kinderen, die de vragenlijst niet ingevuld hebben. Aan de andere kant werden er ook een aantal vragenlijsten ingevuld door respondenten die aangaven dat ze *geen* lid waren. Zelfs over lidmaatschap kan men verschillend denken, voor mensen van gereformeerde origine bijvoorbeeld zijn leden of lidmaten alleen belijdende leden. Dit verschil van inzicht zal meegespeeld hebben, in vraag 6 gaven 18 respondenten aan geen lid te zijn, maar in vraag 7 was vervolgens iedereen belijdend lid, dooplid, geboortelid of in 5 gevallen gastlid.

Na sluiting van de enquête werd de vragenlijst ook nog een aantal keren ingevuld en werd er nog een paar keer gebeld met de vraag of het nog mogelijk was de vragenlijst in te vullen. Deze respondenten waren door onderzoeker graag meegenomen in de telling, maar aangezien de termijn verstreken was en de eerste resultaten al verwerkt waren, werden zij niet meer meegeteld.

De resultaten werden eerst per vraag behandeld, de frequenties werden er, voor zover bekend en van toepassing, tussen haakjes achter geplaatst.

⁶⁵ Zie bijlage V.

⁶⁶ Statistical Package for the Social Sciences.

4.7. Validiteit en betrouwbaarheid

Voor het meten van de validiteit van het onderzoek werd gebruik gemaakt van zowel controleren en hercontroleren door onderzoeker als van literatuur. In de uitnodiging voor het onderzoek werd expliciet gevraagd om commentaar of contact met onderzoeker als vragen of delen van de vragenlijst niet duidelijk waren⁶⁷. Blijkbaar was de vragenlijst duidelijk, want geen van de respondenten stelde vragen. Na afloop van het onderzoek werd steekproefsgewijs aan tien deelnemers gevraagd of alles duidelijk was geweest. Allen ervoeren de vragen als duidelijk en gericht.

De validiteit van een onderzoek geeft aan of er verband gelegd kan worden tussen de beschreven theorieën en de verschijnselen die waargenomen worden in het onderzoek, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen de interne en de externe validiteit.⁶⁸

Om de interne validiteit zo goed mogelijk te verzekeren werden verschillende methoden van onderzoek gecombineerd om gegevens te verzamelen, De Amerikaanse ‘Professor of Educational Psychology’ aan de Universiteit van Nebraska, John Creswell noemt dit ‘triangulation of methods’⁶⁹. In dit onderzoek naar Huizinge werd gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, in het proefonderzoek van interviews en voor het hoofdonderzoek van een enquête. Daarnaast fungeerden tijdens het onderzoek de scriptiebegeleidsters als externe auditoren om de interne validiteit te waarborgen. Zij overzagen het hele onderzoek, volgden de verschillende stadia in het onderzoek en dachten mee over opzet en afwikkeling van het onderzoek.

Externe validiteit heeft te maken met of een onderzoek generaliseerbaar is. Kloppen de resultaten en conclusies ook voor andere personen, groepen, plaatsen, situaties en tijd.⁷⁰

Het onderzoek naar Huizinge was een onderzoek naar één specifieke groep mensen in een uitzonderingspositie en het onderzoek werd ontwikkeld voor die specifieke groep, met variabelen voor die specifieke groep, om die reden zal ditzelfde onderzoek niet zo maar gebruikt kunnen worden voor andere groepen. Het onderzoek is niet generaliseerbaar.

Om de betrouwbaarheid zo zeker mogelijk te stellen werden alle interviews van het proefonderzoek door dezelfde onderzoeker afgenomen en werden alle vragenlijsten van de enquête door dezelfde onderzoeker, die de lijsten ook ontwikkeld had, geïnterpreteerd, statistisch geanalyseerd met SPSS⁷¹ en uitgewerkt in transcripties.

⁶⁷ Zie bijlage II.

⁶⁸ Harm 't Hart et al., *Onderzoeksmethoden*, (Amsterdam, Boom, 1996), H 9.

⁶⁹ John W. Creswell, *Research design: Qualitative, quantitative and mixed methods approaches*, second edition (Thousand Oaks, Londen & New Delhi: Sage Publications, 2003), 217.

⁷⁰ Creswell, 201.

⁷¹ Statistical Package for the Social Sciences.

5. Onderzoeksresultaten

1. Wat is uw sekse?

Vrouw	51,4%	(38)
Man	48,6%	(36)

Deze vraag wordt door alle 74 respondenten beantwoord.

2. Wat is uw leeftijd in jaren?

De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 62,38 jaar (SD = 10,8), de oudste deelnemende respondent is 83 jaar oud, de jongste 33. Deze vraag wordt door alle 74 respondenten beantwoord.

3. Wat is uw burgerlijke staat?

Respons van alle 74 respondenten. Van de respondenten is:

Ongehuwd	8,1%	(6)
Gehuwd	73,0%	(54)
Samenwonend	2,7%	(2)
Geregistreerd partner	2,7%	(2)
Gescheiden	5,4%	(4)
Weduwe/weduwenaar	6,8%	(5)
Anders	1,4%	(1)

4. Welk type basisonderwijs hebt u genoten?

Alle 74 respondenten beantwoorden deze vraag. Drie respondenten (4,1 %) antwoorden “anders, gereformeerd vrijgemaakt”, aangezien dit gerekend wordt tot protestants christelijk, zijn zij verder in dit werkstuk hierbij ondergebracht.

Openbaar	33,8%	(25)
Protestants Christelijk	63,5%	(47)
Rooms Katholiek	2,7%	(2)

5. Wat is uw hoogst genoten opleiding?

Alle 74 respondenten beantwoorden deze vraag.

Lagere school	4,1%	(3)
LBO	8,1%	(6)
VMBO	1,4%	(1)
(M)ULO/MAVO	8,1%	(6)
HAVO	8,1%	(6)
VWO	0,0%	(0)
MBO	12,2%	(9)
HBO	32,4%	(24)
WO	25,7%	(19)

Rekent men alleen lagere school, LBO, VMBO, (M)ULO/MAVO tot laagopgeleid, HAVO, VWO en MBO tot middelbaar opgeleid en HBO en WO tot hoogopgeleid, dan is 21,6 % van de respondenten laag opgeleid, 20,3% middelbaar opgeleid en 58,1% hoog opgeleid.

6. Bent u lid van de kerkelijke gemeente van Huizinge?

Ja	75,7%	(56)
Nee	24,3%	(18)

Alle 74 respondenten beantwoorden deze vraag. 18 respondenten geven aan dat ze geen lid zijn, zij gaan door naar vraag 9.

7. Van welk soort lidmaatschap is bij u sprake?

Alle 56 respondenten die lid zijn beantwoorden deze vraag, daarvan zijn:

Belijdend lid:	78,6%	(44)
Dooplid	10,7%	(6)
Geboortelid	1,8%	(1)
Anders (b.v. gastlid)	8,9%	(5)

8. Indien u lid bent van de gemeente, hoe lang bent u al lid in jaren?

Alle 56 respondenten die lid zijn beantwoorden deze vraag, waarvan één respondent een vraagteken plaatst, zodat er 55 antwoorden overblijven om te tellen. De vraag is echter hier niet zuiver te beantwoorden omdat uit de antwoorden blijkt dat sommige leden aangeven hoe lang men lid is van de Nederlandse Hervormde kerk in het algemeen of hoe lang men lid is vanuit het voormalige samenwerkingsverband Middelstum-Huizinge gerekend. Omdat zoveel, vanuit verschillende insteek verschillende antwoorden gegeven zijn, dat een valide analyse praktisch niet mogelijk is, reken ik vanaf 1 januari 2009, toen de Hervormde, nu Protestantse Gemeente Huizinge uit het samenwerkingsverband stapte, om alleen verder te gaan. De datum van berekening is 28 juni 2016.

Zo gerekend betekent het ook dat er twee groepen ontstaan, een groep van leden die aangeeft vóór 2009 lid te zijn en een groep die vanaf 1 januari 2009 lid geworden is. Van de 55 respondenten die de vraag beantwoorden geven 30 aan vóór 2009 lid te zijn geworden, dat is 54,5% van het totaal van 55. 25 respondenten antwoorden dat zij vanaf 1 januari 2009 lid zijn geworden, dat is 45,5% van de 55 die deze vraag beantwoorden. De leden die vanaf 1 januari 2009 lid zijn geworden zijn gemiddeld 4,1 jaar lid. De leden die voor 1 januari 2009 lid waren zijn gemiddeld 35,4 jaar lid, maar dit laatste getal, dat is uit andere antwoorden op te maken, is niet betrouwbaar omdat uit de antwoorden op andere vragen valt op te maken dat veel van die leden lid waren in Middelstum tijdens het samenwerkingsverband met Huizinge en dat zij, -na de fusie van de Hervormde Gemeente Middelstum met de gemeente van de Gereformeerde Kerken in Middelstum tot PKN-gemeente-, ervoor gekozen hebben hervormd te blijven in Huizinge.

9. Welk kerkgenootschap is uw oorspronkelijke kerkgenootschap?

Deze vraag werd door alle 74 respondenten beantwoord.

Nederlands Hervormd	66,2%	(49)
Geref. Kerken	24,3%	(18)

Geref. Kerk (Vrijg.)	2,7%	(2)
Chr. Geref.	0,0%	(0)
Rooms Katholiek	2,7%	(2)
Doopsgezind	0,0%	(0)
Geen	2,7%	(2)
Anders	1,4%	(1)

10. Hebt u behalve uw oorspronkelijke kerkgenootschap en uw tegenwoordige participatie in Huizinge, nog tot meerdere kerkgenootschappen behoord?

14 respondenten van de 74 geven aan nog tot meerdere kerkgenootschappen behoord te hebben, de 60 respondenten die behalve de kerk van oorsprong en de kerk van Huizinge tot geen ander kerkgenootschap behoord hebben gaan verder met vraag 12.

Ja op deze vraag	18,9%	(14)
Nee op deze vraag	81,1%	(60)

11. Indien u tot meerdere kerkgenootschappen hebt behoord, tot welke hebt u behoord?

14 respondenten geven aan lid te zijn geweest van meerdere kerkgenootschappen behalve de kerk van oorsprong en het lidmaatschap in Huizinge. 5 respondenten geven één extra kerkgenootschap aan, 9 respondenten maakten meerdere keren een overstap in kerkgenootschap. Deze respondenten waren een tijdlang lid van verschillende denominaties binnen de Nederlandse Hervormde Kerk, van vrijzinnig tot en met de gereformeerde bond, van de Gereformeerde Kerken, van de Christelijke Gereformeerde Kerk, van de Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt), van Oecumenische Gemeenten, van de Protestantse Kerk in Nederland, van de Remonstrantse Broederschap, van de Pinkstergemeente, van een Evangelische Gemeente, van de Nederlandse Hervormde kerk in Frankrijk en van de Presbyterian Church in de Verenigde Staten van Noord-Amerika.

6 respondenten (8,1 %) geven aan lid geweest te zijn van de Nederlandse Hervormde Kerk, 2 respondenten (2,7%) waren een tijdlang lid van de Gereformeerde Kerken, 1 respondent (1,4%) gaf aan Evangelisch Luthers geweest te zijn. 1 respondent (1,4%) behoorde tot een PKN-kerk en 1 respondent (1,4%) was een tijdlang Christelijk Gereformeerd. 1 respondent (1,4%) was remonstrants, 1 respondent (1,4%) noemt buitenlandse kerken en 1 respondent geeft aan lid geweest te zijn van een oecumenische gemeenschap.

12. Zijn er in uw leven periodes geweest waarin u meer en minder actief betrokken bent geweest binnen een kerkelijke groep? Bij een nee-antwoord verder met vraag 15, bij een ja-antwoord gelieve verder te gaan met de volgende vraag.

Van de 74 respondenten antwoorden er:

Ja	58,1%	(43)
Nee	41,9%	(31)

Van de 43 respondenten die aangeven periodes te kennen van minder en meer betrokkenheid zijn:

21,6% (16) van de respondenten toch altijd wel betrokken geweest.

23,0% (17) van de respondenten kent periodes van minder en meer betrokken zijn.

4,1% (3) van de respondenten is van geen betrokkenheid naar betrokkenheid gegaan.

8,1% (6) van de respondenten geeft een onduidelijk antwoord.

1,4% (1) van de respondenten is van betrokkenheid naar minder betrokkenheid gegaan

13. Kunt u aangeven wanneer u meer of minder actief betrokken was?

Deze vraag werd 38 keer beantwoord (51,4% van het totaal). Op 1 uitzondering na, die zich juist de laatste jaren, minder betrokken voelt, voelen allen zich actief betrokken op dit moment. 6 respondenten kunnen niet precies aangeven wanneer ze meer of minder betrokken waren of geven een onduidelijk antwoord, bij 1 respondent is het wisselend. 3 respondenten leggen de nadruk op juist de actievere periodes van lidmaatschap van een kerkgemeenschap, in alle gevallen periodes waarin ze functies bekleed hebben binnen de kerkgemeenschap. De overige respondenten leggen de nadruk op de minder actieve en niet actieve periodes, die ligt zo tussen het 15^e en het 48^e levensjaar, in 2 gevallen minder activiteit tot ongeveer het 30^e levensjaar.

Samengevat:

8,1 % (6) van de respondenten antwoordt in jaartallen van meer of minder betrokken zijn.

18,9% (14) van de respondenten antwoordt in leeftijden.

16,2% (12) van de respondenten wijt de periodes van meer of minder betrokkenheid aan levensomstandigheden van bepaalde momenten in het leven.

8,1% (6) van de respondenten geven een onduidelijk antwoord of vinden de vraag niet van toepassing.

14. Welke omstandigheden hebben in uw optiek in de verschillende periodes geleid tot meer of minder betrokkenheid?

Bij vraag 12 waren er 43 antwoordende respondenten die niet rechtstreeks doorgestuurd werden naar vraag 15, toch hebben op deze vraag 46 respondenten geantwoord.

Het overgrote deel van de 46 respondenten geeft meerdere antwoorden op deze vraag, zowel voor perioden van meer betrokkenheid als voor perioden van minder betrokkenheid. Zoals bij de antwoorden op de vorige vraag al vermeld, voelt op één uitzondering na, ieder zich binnen de kerk van Huizinge betrokken.

Ontwikkelingen, vooral in het persoonlijke leven en binnen en in het samengaan van verschillende kerkgenootschappen, leidden voor een groot deel van de respondenten in het verleden tot perioden van minder betrokkenheid en perioden van juist meer betrokkenheid. Verder worden alleen punten aangegeven die tot meer betrokkenheid leiden, ongeveer de helft van de respondenten raakt meer betrokken door binnen de gemeenschap een functie of een bezigheid te vervullen.

In de rest van de antwoorden betreft het antwoord bij alle respondenten de huidige periode binnen de kerkgemeenschap van Huizinge, die in vrijwel alle gevallen als een periode van grote betrokkenheid gezien wordt. De oorzaken worden als volgt beschreven: 'de fijne sfeer', 'het gestimuleerd worden door de gemeenschap', 'openheid naar elkaar', 'vinden van herkenning', 'het onder elkaar zijn met gelijkgezinden die elkaar nemen zoals ze zijn', 'het erbij horen'. In verschillende vormen komen deze antwoorden een aantal keren voor. In een aantal gevallen is de periode van meer betrokkenheid in en met Huizinge ontstaan door partners, familieleden en vrienden die reeds lid waren en met en door wie men betrokken raakte. Een aantal keren wordt de voorganger of de verscheidenheid aan voorgangers genoemd.

Eén respondent voelt zich de laatste 2 à 3 jaar, met als oorzaak de gemeente die steeds sneller groeit, steeds minder betrokken, omdat de respondent zich volgens eigen gevoel in een andere (eerdere) levensfase bevindt dan het overgrote deel van de gemeenschap.

Samengevat worden de volgende antwoorden gegeven:

door omstandigheden	20,3%	(15)
levensfasen	10,8%	(8)
door voorgangers	5,4%	(4)
door bekenden	6,5%	(5)
door een functie	12,2%	(9)
onduidelijk antwoord	10,8%	(8)
door de mate van aansluiting	21,6%	(16)

15. Hoe bent u in aanraking gekomen met de Protestantse Gemeente Huizinge?

Ik woon in Huizinge	12,2%	(9)
Via familie	8,1%	(6)
Via vrienden/bekenden	29,7%	(22)
Uit een kerkblad	0,0%	(0)
Van horen zeggen	16,2%	(12)
Bij toeval	10,8%	(8)
Anders, nl...	23,0%	(17)

Alle 74 respondenten beantwoorden deze vraag. Van de 17 respondenten die 'anders' invullen geven er drie twee antwoorden in het tekstvak achter de vraag. Een groot deel zegt overgebleven te zijn uit de voormalige combinatie Middelstum-Huizinge. Verder wordt aangegeven lid gebleven te zijn na verhuizing, geharrewar in andere kerken, het meegaan met een partner, shoppen en actief zoeken.

De 17 respondenten die 'anders' in aanraking gekomen zijn met Huizinge noemen, samengevat in categorieën, de volgende antwoorden:

vanwege een functie	2,7%	(2)
door anderen	5,4%	(4)
ergens bij willen horen/zoeken	2,7%	(2)
overgebleven uit samenwerkingsverband	13,5%	(10)
terugverwijzing naar vraag 13	1,4%	(1)
geboren in Huizinge	1,4%	(1)

16. Ging aan uw contact met en betrokkenheid bij de gemeente van Huizinge een periode van 'zoeken' vooraf?

Deze vraag wordt door alle 74 respondenten beantwoord.

Ja	37,8%	(28)
Nee	62,2%	(46)

17. Wat trekt u aan in de gemeente van Huizinge? (bijvoorbeeld in de vieringen, in de ontmoeting met anderen, in de andere activiteiten die georganiseerd worden, denk daarbij ook aan de inhoud van de vieringen, preek, organisatiestructuur, rituelen, sociale contacten, de sfeer enzovoort).

Deze vraag wordt op een enkeling na, die terugverwijst naar vraag 13, door alle 74 respondenten zeer uitvoerig beantwoord. Zo zijn er 11 respondenten die 6 antwoorden geven en 20 respondenten die vijf antwoorden geven. Ieder geeft tenminste twee antwoorden. De antwoorden lijken op elkaar en zijn terug te brengen tot enkele die er in verschillende bewoordingen uit springen. Samengevat in 9 categorieën wordt hier genoemd hoe vaak bepaalde antwoorden gegeven zijn:

- elkaar de maat niet nemen/

open sfeer/tolerantie/enthousiasme	54,1%	(40)
------------------------------------	-------	------

- saamhorigheid/warmte/betrokkenheid/

gezelligheid/ontmoeting/erbij horen/thuis zijn	67,6%	(50)
--	-------	------

- kerkgebouw/traditie/gevoel voor historie	17,6%	(13)
--	-------	------

- verscheidenheid aan voorgangers met

verschillende insteek	46,0%	(34)
-----------------------	-------	------

- vormgeving van de diensten	41,9%	(31)
------------------------------	-------	------

- stijl/kwaliteit/zorgvuldigheid/niveau	32,4%	(24)
---	-------	------

- omvang en persoonlijke inzet	9,5%	(7)
--------------------------------	------	-----

- muziek-orgel-zang, (personen en koor)	31,1%	(23)
---	-------	------

- overige activiteiten	23,0%	(17)
------------------------	-------	------

18. Indien u lid bent van de gemeente, wat zijn de belangrijkste factoren dat u lid bent gebleven?

Alle 74 respondenten antwoorden, de respondent met de meeste antwoorden geeft 5 redenen. In veel gevallen wordt terugverwezen naar de antwoorden op vraag 17, die ook motivatie zijn om lid te blijven. De antwoorden op vraag 17 komen hier dan ook vrijwel allemaal terug, aangevuld wordt met: Hartelijkheid, zonder dwang tot lid worden, de variatie in voorgangers,

de sociale contacten, het elkaar niet beoordelen of veroordelen, het in de traditie staan, maar toch in vormgeving en diensten los kunnen staan van die traditie, het liberale. De sfeer en de onderlinge verbondenheid, zowel in de dienst als na de dienst tijdens het koffiedrinken. Het in 'balans' zijn van de vieringen, het alles met elkaar doen, ook de overige activiteiten en het opzetten daarvan. Dat men ongedwongen voor elkaar klaar staat.

Samengevat in 10 categorieën wordt hier aangegeven hoe vaak bepaalde antwoorden voorkomen:

- terugverwijzing naar vraag 17	14,9%	(11)
- (nog) geen lid	18,9%	(14)
- traditie/gevoel voor historie	20,3%	(15)
- geen gemeente meer hebben/ gevoel van thuis komen of zijn/ erbij willen horen	20,3%	(15)
- muziek/zang	14,9%	(11)
- saamhorigheid/ samen delen/ warmte/betrokkenheid/ontmoeting/ gezelligheid	20,3%	(15)
- de (open) sfeer	18,9%	(14)
- vieringen/voorgangers	20,3%	(15)
- met een voorganger of met gemeenteleden meegegaan	6,8%	(5)
- geen of onduidelijk antwoord	2,7%	(2)

19. Wat betekent de participatie in de gemeente van Huizinge voor u?

a. in uw leven.

b. voor uw sociale contacten (vrienden/kennissen).

c. voor uw spiritualiteit of religieus beleven.

d. voor uw maatschappelijk handelen.

Alle 74 respondenten beantwoorden deze vraag, nadere uitleg wordt door respondenten gegeven in de tekstvakken achter de vraag. De respondenten kunnen kiezen of de participatie in Huizinge iets betekent in de verschillende aspecten van het persoonlijke leven en wat het voor respondenten betekent in het aangevinkte aspect van het leven.

Aangevinkt werd:

a. in uw leven,	67,6%	(50)
b. voor uw sociale contacten (vrienden/kennissen)	55,4%	(41)
c. voor uw spiritualiteit of religieus beleven,	64,9%	(48)
d. voor uw maatschappelijk handelen,	35,1%	(26)

Bij de 19-a-vraag: Wat betekent de participatie in Huizinge voor uw leven?, komen in veel gevallen de antwoorden op vraag 17 weer tevoorschijn, de sfeer, de traditie, de rust, de verdieping worden veel genoemd. Vraag 19a werd 50 keer aangevinkt, 38 keer (51,4 % van het totaal van 74) werd een nader antwoord gegeven in de vakken achter de vraag, 5 keer nog een tweede antwoord (6,8%). De antwoorden (de getallen zijn het aantal personen voor wie het genoemde aspect belangrijk is) zijn samengevat:

- omzien naar elkaar	2,7%	(2)
- warmte/gezelligheid, ergens bijhoren	10,8%	(8)
- verrijking/verdieping	13,5%	(10)
- geestelijk thuiskomen/ rust vinden	9,5%	(7)
- vast ritme/traditie	10,8%	(8)
- vreugde brengend	5,4%	(4)
- ergernis	1,4%	(1)
- onduidelijk antwoord	4,1%	(3)

De 19-b-vraag: Wat betekent de participatie in Huizinge voor uw sociale contacten?, wordt 41 keer aangevinkt, er worden in de vakken achter de vraag nog 32 antwoorden gegeven. In alle gevallen wordt geantwoord dat men sociale contacten heeft of heeft gekregen binnen de kerkgemeenschap van Huizinge, dat men bij elkaar betrokken is en dat de contacten als dierbaar ervaren worden. De hechtheid van de gemeenschap wordt zeer gewaardeerd.

Over de invloed op sociale contacten buiten de kerkgemeenschap van Huizinge wordt niet gesproken.

Samengevat:

- waardevolle sociale contacten	24,3%	(18)
- vrienden en kennissen worden gemaakt		
of ze zijn al lid	8,1%	(6)
- er voor elkaar zijn	4,1%	(3)
- ontwikkeling	1,4%	(1)
- iets positiefs	4,1%	(3)
- ander of onduidelijk antwoord	1,4%	(1)

De 19-c-vraag: Wat betekent de participatie in Huizinge voor uw spiritualiteit of religieus beleven? wordt 48 keer aangevinkt, in 40 gevallen worden er extra antwoorden gegeven in het tekstvak. In alle gevallen wordt geantwoord in termen als verdieping, bezinning, inspiratie, tot overdenking komen, tot rust komen, houvast vinden, impulsen en inspiratie vinden.

Samengevat:

- groei/verdieping in spiritueel		
of religieus beleven	16,2%	(12)
- een geestelijk thuis/ rustpunt	10,8%	(8)
- inspirerend/stimulans tot		
nadenken	16,2%	(12)
- steun/gesterkt	2,7%	(2)
- iets belangrijks	2,7%	(2)
- bevestiging	1,4%	(1)
- geen of onduidelijk antwoord	4,1%	(3)

De 19-d-vraag: Wat betekent de participatie in Huizinge voor uw maatschappelijk handelen? wordt 26 keer aangevinkt, er worden in het tekstvak nog 20 extra antwoorden gegeven. In veel gevallen zijn de antwoorden gericht op een goed leven en goede doelen.

Verder worden antwoorden gegeven als: ‘bewuster in het leven staan’, bezinning op het leven, op het juiste handelen’, ‘beter een plaats in de maatschappij vinden’, ‘er zijn voor anderen’, ‘toegeven aan de drang de wereld te willen verbeteren’.

Samengevat:

- er zijn voor anderen	2,7%	(2)
- inspirerend/stimulerend	2,7%	(2)
- op een goede manier leven of in het leven staan/ op goede doelen gerichte antwoorden/ wereld willen verbeteren/ verdieping	13,5%	(10)
- geen/weinig	4,1%	(3)
- geen of onduidelijk antwoord	4,1%	(3)

20. Vervult u binnen de gemeente van Huizinge een bepaalde functie/ rol?

Alle 74 respondenten beantwoorden deze vraag.

Ja	35,1%	(26)
Nee	64,9%	(48)

21. Neemt u deel aan andere activiteiten die door de kerkelijke gemeente georganiseerd worden?

Alle 74 respondenten antwoorden,

Ja	89,2%	(66)
Nee	10,8%	(8)

6. Analyse, conclusie, discussie en aanbevelingen

6.1. Statistische analyse van de resultaten

Bij statistische analyse van de onderzoeksresultaten bleek er een significant verschil in leeftijd te zijn voor hoe de deelnemers bij vraag 13 de perioden van meer/minder betrokkenheid beschrijven ($F(3,34) = 4.10, p = .014$). Deelnemers die dit in termen van omstandigheden doen zijn significant ouder dan deelnemers die dit in termen van leeftijden doen. Tevens bleek er een verschil in leeftijd te zijn voor hoe de deelnemers vraag 15 beantwoordden ($F(5,68) = 2.41, p = .045$). Deelnemers die in Huizinge wonen zijn significant ouder dan zij die via vrienden of bekenden met de gemeente in aanraking zijn gekomen. Tot slot was er ook een verschil in leeftijd voor wat de deelnemers bij vraag 17 aantrekt in de gemeente van Huizinge ($F(5,68) = 2.52, p = .037$). De twee deelnemers die kozen voor stijl, kwaliteit, zorgvuldigheid en niveau zijn significant ouder dan alle anderen, behalve de twee die kozen voor het kerkgebouw, traditie, gevoel voor historie.

Met betrekking tot burgerlijke staat was er alleen een significant verschil bij vraag 19d ($\chi^2(4) = 19.00, p = .001$). De twee alleenstaanden die deze vraag beantwoord hebben kiezen voor inspirerend, stimulerend, terwijl zij die samenleven voor alle andere antwoorden kiezen.

Voor wat betreft opleidingsniveau was er een significant verschil bij vraag 15 ($\chi^2(10) = 18.95, p = .041$). Laag opgeleiden zijn vaker in aanraking gekomen met de gemeente omdat zij in Huizinge wonen, of via familie. Middelbaar opgeleiden vaker door toeval of van horen zeggen, en hoog opgeleiden via vrienden of bekenden of op een andere manier.

Ten slotte was er nog een significant verschil in waarom mensen lid (vraag 18) zijn bij vraag 10 ($\chi^2(9) = 18.36, p = .031$). Mensen die tot meerdere kerkgenootschappen hebben behoord, behalve de kerk van herkomst en de kerk van Huizinge, geven vaker aan geen gemeente meer te hebben en hebben vaker het gevoel van thuis te komen/thuis te zijn of erbij te willen horen dan zij die niet tot meerdere kerkgenootschappen hebben behoord.

De kruistabellen en/of combinaties van andere vragen met elkaar zijn allen niet significant of ze bevatten zoveel onvoldoende gevulde cellen dat er geen verantwoorde uitspraken over te doen zijn.

6.2. Verdere analyse

De Protestantse (Hervormde) Gemeente van Huizinge is ongetwijfeld de oudste organisatie binnen de dorpsgemeenschap, zij bestaat sinds 1594⁷². In de huidige vorm bestaat zij sinds 1 januari 2009 toen zij in eerste instantie op dreigde te gaan in een groter verband, waarbij het verlies van de eigen identiteit gevreesd werd. Na wikken en wegen besloot men zelfstandig te blijven, sindsdien is de gemeente in gegroeid.⁷³

Op dit moment (juni 2016) bestaat de gemeente uit 104 geregistreerde leden, waarvan 54 leden belijdend lid, 32 leden dooplid, 8 leden geboortelid en 10 leden gastlid zijn, die

⁷²Jan van den Broek, ed., 'Het Tractaat van Reductie', *Groningen in stukken*, (2011), geraadpleegd 11-06-2016, Beschikbaar via: <https://www.groningerarchieven.nl/historie/groningen-in-stukken/6-1594-tractaat-van-reductie>.

⁷³ Mededeling scriba Huizinge.

elkaar, zowel in vieringen als in allerlei activiteiten die door de gemeente georganiseerd worden, ontmoeten.

Uit de vragen over de biologische variabelen komt naar voren dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten hoog is met 62 jaar, dat 73% van de respondenten getrouwd is.

Kan de opbloei van de kerkelijke gemeente van Huizinge begrepen worden in referentie aan het stadiummodel of fasenmodel van bekering zoals dit door de godsdienstpsycholoog Rambo is beschreven?⁷⁴ Er zal geprobeerd worden deze vraagstelling te beantwoorden aan de hand van deelvragen om vervolgens te komen tot de hoofdvraag. Het typeren van het aangaan van de verbinding met Huizinge als ‘bekering’ is vanuit de theorie van Rambo legitiem maar kan weerstand oproepen. Daarom zal gesproken worden van ‘aangaan van verbinding’ / ‘toewending’ / verbondenheid.

- **Deelvraag 1: Op welke wijze zijn de tegenwoordige leden van de kerkelijke gemeente Huizinge in aanraking gekomen met die gemeenschap?**

Vanaf 2007 is er sprake van een toename van leden, en bezoekers van de diensten, in de kerkelijke gemeente van Huizinge. Van de respondenten is 75,7% lid van de gemeente Huizinge en 24,3% is (nog) geen lid, maar zij zijn overduidelijk geïnteresseerd.

Gevraagd naar de mate waarin men tot andere dan de oorspronkelijke en huidige kerkgemeenschap / -genootschap hebben behoord geeft 81.1 % van de respondenten aan dat zij binnen hetzelfde kerkgenootschap zijn gebleven. 18.9 % van hen geeft aan tot meerdere kerkgenootschappen behoord te hebben. Of deze laatsten gezien kunnen worden als mensen met een ‘conversion career’ zoals Gooren beschrijft kunnen we op basis van deze antwoorden niet zeggen.⁷⁵ Of de beweging binnen het eigen genootschap tussen kerkgemeenschappen getypeerd kan worden als ‘institutional transition’ of ‘intensification’, zal mogelijk oplichten uit de analyse van de resultaten op andere vragen. Datzelfde geldt ook voor de nadere typering van de motivatie van waaruit deze beweging geschiedde.

De analyse rond deelvraag drie werpt mogelijk een licht op de vraag welke invloed de context (sociaal, cultureel, persoonlijk en religieus) heeft op de openheid voor het aangaan van verbinding. Doordat participatie in kerkdiensten en toetreding tot een kerkelijke gemeenschap van protestantse signatuur in principe voor ieder open staat kan niet gesproken worden over systemen van toetreding. De aard en openheid van de gemeenschap zijn hierop natuurlijk wel van invloed.

Vanuit de antwoorden op vraag 12 beschrijven we de wijze waarop mensen in contact zijn gekomen met de gemeente.

Uit de 74 (100%) antwoorden op de enquêtevragen valt af te leiden dat in ieder geval 20,2% bekend was met de gemeente van Huizinge, omdat ze er al waren of met familie meegegaan zijn. Dat houdt in dat 79,8% van de leden van buiten Huizinge komt. Rekent men de 13,5% overblijvers uit het samenwerkingsverband met Middelstum-Toornwerd-Westerwijtwerd ook tot de groep die er al was, dan is nog steeds 74,7% van de kerkleden niet woonachtig in noch vanuit de familie bekend met de kerkelijke gemeente van Huizinge

⁷⁴ Zie bijlage.

⁷⁵ Zie hoofdstuk 3.4.

29,9 % van de respondenten geeft aan door vrienden en bekenden in aanraking te zijn gekomen met Huizinge. Voorgangers en gemeenteleden vormen voor 6,8% van de respondenten de ‘poort’ te zijn waarlangs men met de gemeente in aanraking is gekomen. Met een voorganger of gemeentelid meegekomen en uit de rest van de antwoorden blijkt dat men deze toetredingen meer in het sociale domein moet zoeken. Toeval en ‘van horen zeggen’ gelden voor respectievelijk 10,8 en 16,2% van de respondenten.

Vanuit de opgegeven wijzen waarop men in aanraking is gekomen met de kerkelijke gemeente Huizinge zou men op basis van deze resultaten kunnen concluderen dat men vooral door familiale of vriendschappelijke verbanden in aanraking is gekomen met de gemeente. Rambo geeft aan dat betrouwbare bemiddelaars als familie en vrienden een cruciale rol spelen in toewending naar een nieuwe gemeenschap. Toeval en ‘van horen zeggen’ dragen ook in belangrijke mate bij. Dit ‘horen zeggen’ wordt door Rambo aangeduid met ‘valentie’ of waardering waarmee men over de gemeenschap spreekt.⁷⁶

- **Deelvraag 2: Ging aan het participeren in de kerkelijke gemeente Huizinge een twijfelen of zoeken vooraf en had dit zoeken een aanleiding?**

Bij het beantwoorden van vraag 14 geeft 37,8% van de respondenten aan voorafgaand aan de betrokkenheid op Huizinge, een periode van ‘zoeken’ te hebben gekend. De aard van de ‘oplossing’ waarin Huizinge voorziet, wordt beschreven aan de hand van de motivatie die mensen geven om in de kerkelijke gemeente te gaan of te blijven participeren (antwoorden op de vragen 15 en 16) en wordt dus gevonden in de antwoorden op deelvraag 3.

De vraag naar aan/afwezigheid van perioden van meer of minder betrokkenheid (vraag 12) en daaraan verbonden redenen (vraag 13) geeft mogelijk inzicht in de redenen voor het ‘zoeken’. Tevens kan de analyse een licht werpen op de aard van de ‘toewending’ en de motivatie achter de ‘toewending’. Strikt genomen kunnen de resultaten rond meer en minder verbondenheid niet geanalyseerd worden als zijnde een indicatie voor een ‘crisis’ die aan het zoeken voorafging. De oplossing waarin Huizinge voorziet kan wel een indicatie geven voor een meer of minder expliciete quest.

59% (44) van de respondenten geeft aan periodes te hebben gekend van meer en minder betrokkenheid in het verleden, waarvan 27% (11) duidelijk periodes aan kan geven van verminderde of vermeerderde betrokkenheid. Op één uitzondering na voelen allen zich door de participatie in Huizinge de laatste jaren meer betrokken.

Van de 59 % (44) die aangeeft periodes te kennen van meer of minder betrokkenheid is 7,0% (2) van amper tot geen betrokkenheid gegaan naar betrokkenheid, antwoordt 14,0% (6) objectief in jaartallen van meer of minder betrokken zijn, 33% (11) van de 59% (44) geeft antwoord in leeftijdsfasen en 28% (8) van die 59% (44) wijt de verschillende periodes aan levensomstandigheden.

Voor de laatste twee groepen, 61% (27) van de 59,% (44) zijn de periodes dus duidelijk met het levensverhaal verbonden. Wat hier precies de betekenis van is kunnen we helaas niet duiden. Ook over de wijze waarop omstandigheden; levensfasen; voorgangers, bekenden, functie en mate van aansluiting verband houden met minder of meer betrokkenheid, kunnen we geen uitspraken doen. Daarmee geven de resultaten geen zicht op de motivatie achter de toewending noch op een al dan niet aanwezig zijn van een expliciete quest.

⁷⁶ Rambo, *Understanding*, 168-169

- **Deelvraag 3: Welke factoren zorgden en zorgen ervoor dat de leden van de kerkelijke gemeente Huizinge lid bleven of blijven?**

Voor het beantwoorden van deze deelvraag analyseren we de respons op de vragen 15 en 16. We hopen hiermee ook zicht te krijgen op aspecten uit het quest stadium van Rambo: de motivatie voor de toewending; de rol die beschikbaarheid van emotionele, intellectuele en religieuze bronnen speelt en de motivationele structuur.

Wat opvalt aan de resultaten van deze open vragen is, de uitgebreidheid in antwoorden waarbij men aandacht schenkt aan diverse aspecten van de gemeenschap, het gebouw in zijn context en de vormgeving van de liturgie.

Uit de antwoorden op de vragen blijkt dat voor de gemeenteleden en de aspirant-gemeenteleden 'ontmoeting' een belangrijk begrip is (50 x genoemd). De sfeer van tolerantie en elkaar de maat niet nemen (40 x genoemd) Een derde sociaal aspect betreft de overige activiteiten (17 x) en de persoonlijke inzet (7x). Lid zijn en blijven blijkt daarmee in belangrijke mate sociaal gemotiveerd en sociaal gestructureerd (door inzet participatie).

Een tweede centraal element betreft de beschikbare kwaliteit en verscheidenheid in de diensten/vieringen (hiermee wordt de voortgaande participatie ook intellectueel, esthetisch en mystiek gemotiveerd) genoemd worden de vormgeving van de diensten (31 x), verscheidenheid aan voorgangers met verschillende insteek (34 x), stijl kwaliteit en zorgvuldigheid/niveau (24x) en muziek-orgel-zang (als toe-eigenende mystieke weg, 23 x). Tot slot wordt ook nog de verbondenheid met eerdere generaties en traditie bemiddeld door het gebouw genoemd (13x). Daarmee lijkt het toebehoren zowel intellectueel, mystiek als esthetisch gemotiveerd.

De toegankelijkheid van specifieke rollen, ook voor nieuwkomers, lijkt een belangrijk aspect in encounter en commitment.⁷⁷ In de institutional transition toewending binnen hetzelfde kerkgenootschap die we met deze resultaten beschrijven blijken, net als bij Rambo sociale motieven belangrijk te zijn. dit echter niet zonder verbondenheid met religieus inhoudelijke en esthetisch vormen. Niet indoctrinatie en angst maar 'in-zingen' lijkt een centrale toe-eigendende weg. Waar in de door Rambo beschreven toewending naar een religieus deviant perspectief elkaar de maat nemen centraal staat in het groepstoebehoren, geldt hier juist het elkaar de maat niet nemen en het vormen van een open betrokken gemeenschap van grote waarde. Dat dit overigens een weg van toe-eigening vergt en niet vanzelf gaat blijkt wel uit de centrale plek die deze waarde heeft gekregen in het beleidsplan van de gemeente.

Uit de resultaten van de vraag naar voortgaande betrokkenheid blijkt worden vier zaken even vaak genoemd (15 x): geen gemeente meer hebben en hier thuishoeren, er bij willen horen, muziek en zang, warmte en betrokkenheid en de vieringen/voorgangers. Gevoel voor historie en de open sfeer worden ieder 14x genoemd. Dit maakt inzichtelijk dat niet alleen voor toetreding maar ook voor blijvend commitment verbondenheid met elkaar en de traditie, de vormgeving van de diensten en diversiteit aan voorgangers als ook de sfeer, de wil tot betrokkenheid wekken. Daarmee zijn deze aspecten zowel resultaat van als middel tot vorming van de gemeenschap en vormgeving aan het persoonlijk commitment.

- **Deelvraag 4: Welke uitwerking heeft de participatie in de kerkgemeenschap van Huizinge op het persoonlijke leven van de leden?**

⁷⁷ Rambo, *Understanding*, 167-170

Een ruime meerderheid van de respondenten geeft aan dat de participatie in Huizinge invloed heeft op het leven, voor sociale contacten en voor de spiritualiteit. Ruim een derde van de respondenten vindt dat het ook iets betekent voor het maatschappelijk handelen.

Zoals in het antwoord op de vorige vraag al ter sprake kwam draaien de nieuwe leden en ook de gastleden en aspirant-leden te Huizinge vanaf het begin volop mee, zodat van niveaus binnen dit proces zoals bij Rambo geschreven in zijn fase 'interaction' geen sprake is.⁷⁸

De meeste leden geven aan toch anders in het leven te staan sinds men lid is, bewuster, betrokkener, ook bij het leven in de maatschappij. Tevens investeert men door het bekleden van rollen (35 %) en het participeren in andere activiteiten van de gemeenschap (89.2%) in het commitment aan de gemeenschap..

'Consequence' is wel dat men anders in het leven staat, verdieping zoekt en vindt, gestimuleerd wordt tot nadenken, omziet naar elkaar en naar anderen, op een goede manier in het leven probeert te staan en dat men over elkaar probeert niet te oordelen, noch gedragsregels en leerregels oplegt.

- **Deelvraag 5: Opende het participeren in Huizinge nieuwe mogelijkheden? Zo ja, op welk vlak? Theologisch, psychologisch, cultureel, politiek, economisch?**

Hoewel feitelijk deze vraag vanwege de 'nieuwe mogelijkheden', waarnaar niet gevraagd is' in de enquêtevragen, niet beantwoord kan worden, kan er wel iets gezegd worden over het participeren en wat het participeren opent voor respondenten.

Bekering tot een bepaald systeem heeft volgens Rambo meer te maken met het niet bevredigend functioneren van de oude manier van leven dan dat het nieuwe betekenisstelsel zo aantrekkelijk is. Het is bij hem de oplossing voor het probleem dat ontstaat in de crisisfase. In geval van de toewending naar 'Huizinge' wordt door de respondenten geen specifieke crisis beschreven. Het voorhanden zijn van een gemeenschap die sociaal, intellectueel, mystiek en esthetisch aan bepaalde behoeften kan voldoen waaraan in andere gemeenschappen in de (ruime) omgeving niet voldaan wordt, maakt dat men bereid is om te investeren in het toe (willen) behoren aan deze gemeenschap en de participatie in de vieringen. Daarbij treft men in Huizinge gelijkgezinden zowel in gerichtheid. De toewending tot deze gemeenschap stelt geen omvormingseisen aan de nieuwkomer, maar biedt de nieuwkomer intellectueel, sociaal, mystiek en esthetisch (muziek en zang) veel.

Geestelijk thuis komen, rust vinden, erbij horen, omzien naar elkaar, vieringen met een vast ritme, vrienden en kennissen die gemaakt worden, een inspirerende stimulans en verdieping komen naar voren in de antwoorden om kort samen te vatten wat de gemeente betekent voor de respondenten. In deze antwoorden is niet zozeer sprake van nieuwe mogelijkheden. Participatie in Huizinge lijkt wel bij te dragen aan bevrediging van specifieke behoeften die zowel comfort als challenge betreffen.

Duidelijk is dat men zich fijn voelt binnen de groep, dat men zich beken tot die groep en dat men binnen de groep een bepaald vast patroon heeft, dat men erbij wil horen, dat men verdieping zoekt en vindt en dat men naar elkaar omziet. Deze omgang tussen individu en groep wordt door Rambo beschreven met de term 'interaction'. Interaction zien we in de mate van deelname binnen de groep en de wijze waarop sociale relaties gevormd worden of in

⁷⁸ Rambo, *Understanding*, 167-168, Zie bijlage I.

stand gehouden worden en de wijze waarop de leden geïntegreerd worden binnen de groep. Dit laatste is moeilijk te zien, want de groep lijkt al eenvormig te zijn, maar lijkt het ook op vrijwel alle gebieden met elkaar eens te zijn, de overgave van de groep aan het systeem lijkt, op een enkele uitzondering na, te hebben plaatsgevonden.

Via 'interaction' komt men ook in Huizinge tot 'commitment': men verbindt zich aan de groep en aan het nieuwe betekenissysteem. Volgens Rambo gaat in geval van bekering naar een deviant perspectief het sociale en het samen handelen vooraf aan de toe-eigening van het betekenissysteem. In Huizinge is het sociale aspect zeker zeer belangrijk maar dit gaat gelijk op met de waarde die gehecht wordt aan (zorgvuldige) vormgeving aan diensten middels muziek en zang, diversiteit aan voorgangers en zorgvuldige aandacht voor aspecten van beleving.

- **Deelvraag 6: Wordt het lidmaatschap van de kerk te Huizinge ervaren als het einde van een zoektocht?**

Op basis van de resultaten en de analyse kan deze vraag niet beantwoord worden. Feit is dat, op één uitzondering na, alle respondenten in lovende bewoordingen spreken over het toetreden en het participeren binnen de gemeente van Huizinge, uit alles blijkt dat de onderlinge verbondenheid tussen de leden groot is en dat het lidmaatschap als bijzonder waardevol ervaren wordt. Wanneer na de ontmoeting het contact in stand blijft en wordt voortgezet, dan intensificeert de 'interaction' en de bekeerling zal meer deelnemen aan het groepsgebeuren.

Gooren stelt dat de oudere bekeringstheorieën en bekeringsmodellen vooral 'institutional transition' binnen het christendom bestuderen en dat ze in vrijwel alle gevallen uitgaan van een chronologische lijn van progressie wat betreft het 'tot God' komen, want dat is het doel. In Goorens model van 'conversion career' zien we meer beweging, het gaat bij hem om de factoren die leiden tot bekering, in het verlengde daarvan dan een veranderde visie op de werkelijkheid van de bekeerling en in het verlengde daarvan eventueel een regelmatige kerkgang. Bij Gooren blijft de eventuele bekeerling in beweging, de lijn hoeft niet persé progressief te zijn richting God. Goorens theorie is een ontwikkelingsmodel waarin men ook stappen terug kan doen op grond van verschillende visies op bepaalde momenten, zelfs uittreding is mogelijk bij Gooren⁷⁹. Gooren gaat uit van een voortdurende beweging en een veel meer en eigenlijk altijd durende zoekende houding. Ook op grond van Goorens 'conversion career' kan de deelvraag of Huizinge voor de leden het eindpunt is van een zoektocht niet beantwoord worden, mede omdat de vraag niet expliciet gesteld is.

Hoofdvraag: Kan de opbloei van de kerkelijke gemeente van Huizinge begrepen worden in referentie aan het fasenmodel van bekering zoals dit door de godsdienstpsycholoog Rambo is beschreven?

Kan de opbloei van de kerkelijke gemeente van Huizinge begrepen worden in referentie aan het fasenmodel van bekering zoals dit door de godsdienstpsycholoog Rambo is beschreven? Deze vraag was het begin waarmee deze studie begonnen werd en met het beantwoorden van deze vraag, via de deelvragen, is hopelijk een bijdrage te leveren aan het onderzoek naar wat mensen beweegt, zich in een steeds meer seculiere tijd, in een

⁷⁹ Gooren, 20-42

geseculariseerde samenleving, aan te sluiten bij een in naam doodnormale traditionele PKN-kerk, die landelijk gezien grotendeels leeggelopen is en nog steeds leegloopt, maar die in Huizinge een enorme groei in ledental doormaakt.

De analyse van de enquêteresultaten in referentie aan het fasenmodel van Rambo heeft uitgewezen dat in de institutional transition van individuele leden van de gemeente Huizinge deels andere motieven en structuren werkzaam zijn geweest dan die die door Rambo voor bekering naar een deviant perspectief zijn beschreven. Het door Rambo beschreven model heeft oog voor heel diverse aspecten in de diverse stadia van bekering. In geval van Huizinge lichten in dit model andere aspecten op dan bij de toewending naar een deviant perspectief.

In referentie aan het stadiummodel of fasenmodel van Rambo kan de opbloei van de gemeente Huizinge als volgt omschreven worden:

Context: De gemeente Huizinge is, in een overwegend sterk institutioneel bepaalde kerkelijke context, een zelfstandige regiogemeente die bediend wordt door een diverse samengestelde groep betrokken predikanten. De aandacht voor vormgeving aan de eredienst en de kwaliteit van de muziek en de ontwikkelingen op het gebied van zang en liturgie dragen in belangrijke mate bij aan de ervaren kwaliteit. De gemeente profileert zich in haar beleidsplan door veel aandacht te schenken aan ‘het elkaar de maat niet nemen’.. Zij lijkt daarmee in een ‘vrijplaats’ te voorzien waarin ieder haar of zijn kwaliteiten in kan zetten. Daar de gemeente zich wel profileert als protestantse gemeente kan ieder die doop of belijdend lid is van een protestantse gemeenschap zonder probleem toetreden. Met deze beschrijving is aandacht geschonken aan: de macrocontext, de contouren van de context en (hierboven reeds) het type bekering: institutional transition

Crisis: Voor een deel van de betrokkenen geldt dat zij wel ‘zoekende’ waren maar van een expliciete crisis als aanleiding voor zoeken en toetreden lijkt geen sprake

Quest: Er is wel sprake van een quest, deze wordt niet zozeer expliciet geformuleerd in een wensenlijstje waaraan de gemeente moet voldoen. Zij wordt expliciet in de omschrijving van wat men in de gemeente vindt. In die zin is er meer sprake van vinden en thuiskomen als resultaat van een ontmoeting dan van een actief zoeken. Overigens draagt men in de interaction en commitment zelf wel actief bij aan het vormgeven van dat waarin men zichzelf maar ook de nieuweling ‘gevonden’ ervaart. In de gemeenschap is het mogelijk dat zowel emotionele als intellectuele en religieuze behoeften bevredigd worden. Als motivationele structuren gelden: ervaren van plezier (en ontwijken van pijn); bijdragen aan eigenwaarde, het vestigen en onderhouden van relaties en transcendentie. Die transcendentie betreft zowel verbondenheid met voorgaande generaties, esthetiek en zorgvuldigheid, de zang als de onderlinge verbondenheid.

Encounter: in Huizinge is de ‘bemiddelaar’ waardoor men in aanraking komt met de gemeenschap veelal familie of een bekende. Ook spreekt de sfeer van de gemeenschap zich rond. Er wordt feitelijk weinig aanpassing van de nieuweling gevraagd, in en

uitsluitingsmechanismen die (ongetwijfeld) werkzaam zijn, werden niet genoemd. De opbrengst van de toewending wordt wel beschreven

Interaction: de aandacht die Rambo besteed aan aspecten van interactie komen in ons onderzoek minder gedifferentieerd aan de orde. Relaties worden in Huizinge niet door ongelijkheid in macht noch in mechanismen van afzondering beschreven. Veeleer staat openheid, respect en bijdragen waar mogelijk centraal. Aspecten die Rambo in de interaction niet of nauwelijks noemt betreffen de vormgeving aan de vieringen (zou mogelijk onder rituelen en choreografie van de ziel kunnen vallen). In de beleidsstukken komen wel retorische interpretatiesystemen aan de orde, maar ook hier lijkt geen sprake van macht.

In de **commitment**fase komt men tot toe-eigening en vindt een herformulering van de motieven tot toetreding plaats (mogelijk worden de gegeven antwoorden hierdoor reeds gekleurd). Het onderzoeksinstrument gaf weinig mogelijkheden tot beschrijving van de wijze waarop de toetredende de verandering in het eigen levensverhaal integreert. Wellicht is dat, gegeven de hoge mate van continuïteit in het betekenisstelsel, hier ook minder spectaculair.

Consequences zijn ook hier minder ontwrichtend dan in geval van verandering naar een deviant perspectief. Wel helpt het model om zicht te krijgen op de aard van de consequenties. In geval van Huizinge blijkt dat comfort en challenge (in de zin van het actueel houden van het besef dat het ook anders kan) zowel op persoonlijk, sociaal, spiritueel als maatschappelijk gebied gelden. Voor aspecten rond theologische consequenties en bekeringsverhalen in het totale religieuze landschap is in deze studie geen aandacht geweest.

6.3. Conclusies

Kan de opbloei van de kerkelijke gemeente van Huizinge begrepen worden in referentie aan het fasenmodel van bekering zoals dit door de godsdienstpsycholoog Rambo is beschreven?, dat is de hoofdvraag. Om tot beantwoording van die vraag te komen worden de deelvragen beantwoord.

Op de deelvraag over de wijze waarop de leden in aanraking gekomen zijn met Huizinge kan gezegd worden dat ongeveer 20% van respondenten al in Huizinge woonde of er familie had, dat houdt in dat zo'n 80% van buiten komt.

Van de respondenten die van buiten Huizinge komen, komt een kleine 50% met vrienden of bekenden mee en komt zo'n 15% met een voorganger mee. Voor de rest geldt dat zij anders, door te zoeken, van horen zeggen, of door toeval in Huizinge terecht gekomen zijn. Hiermee is de eerste deelvraag beantwoord. In het stadium 'encounter' besteedt Rambo aandacht aan de wijze waarop het individu in aanraking komt met de gemeenschap. Hierin is ook aandacht voor de bemiddelende persoon. Hoewel de gemeente Huizinge in dezen niet 'outreaching' lijkt te zijn komt een belangrijk deel toch op basis van 'horen zeggen'.

Wat betreft de deelvraag of er een crisis of zoektocht vooraf ging aan het participeren in Huizinge geeft zo'n 40% van de respondenten aan dat er actief gezocht is naar een passende geloofsgemeenschap, een ruime 50% geeft aan in Huizinge meer betrokken te zijn dan in kerkgemeenschappen van herkomst. Het model van Rambo biedt vanuit de onder crisis en quest beschreven aspecten mogelijkheden om de aard van het zoeken nader te onderzoeken. In het huidige onderzoek zijn daar geen specifieke vragen rond geformuleerd.

Op de deelvraag over welke factoren ervoor zorgen dat men lid blijft in Huizinge blijkt

dat sociale aspecten een belangrijke rol spelen. De ontmoeting met elkaar, met gelijkgezinden. In het verlengde daarvan ligt dat men aangeeft elkaar de maat niet te nemen. Ook de muziek en zang zijn een belangrijk element, naast de stijl, kwaliteit en zorgvuldigheid van en in de vieringen. Rambo spreekt onder het stadium quest over motivationele structuren en structurele beschikbaarheid van emotionele, intellectuele en religieuze bronnen. In de gemeente Huizinge blijkt die beschikbaarheid voor handen. De gemeente lijkt, door haar nadruk op 'het elkaar de maat niet nemen' te voorzien in vrije ruimte waarin door de zorg en aandacht die aan de vormgeving wordt besteed een hoge kwaliteit van diensten en andere activiteiten wordt gerealiseerd.

Een ruime meerderheid geeft op de vraag over welke invloed de participatie op het persoonlijke leven heeft aan dat het een positieve invloed heeft op het sociale leven, wat betreft het maken van nieuwe en onderhouden van sociale contacten. Men ziet in Huizinge om naar elkaar, men is betrokken is bij elkaar. Op het spirituele vlak geeft het overgrote merendeel van de respondenten aan in termen als, om wat voorbeelden te noemen, 'geestelijk thuiskomen', 'rust vinden', 'bewuster in het leven staan', 'een inspirerende stimulans', dat de participatie in Huizinge van invloed is op het persoonlijke leven. Ruim een derde deel van de respondenten vindt dat het participeren in Huizinge ook positief van invloed is op het maatschappelijk handelen. De beschreven resultaten sluiten aan bij de door Rambo beschreven 'verdiensten van de bekering' in het stadium 'encounter'.

De volgende vraag over nieuwe mogelijkheden door participatie in Huizinge sluit grotendeels aan bij de vorige over de invloed. Theologisch leidt deelname voor respondenten in een veel gevallen tot een verdieping van kennis en spiritualiteit, psychologisch leiden het deel uitmaken van de groep voor een deel van de respondenten tot groei.

Op de vraag of Huizinge voor de respondenten het einde van een zoektocht inhoudt kan geen eensluidend antwoord gegeven worden. Veel respondenten geven aan het lidmaatschap te Huizinge te ervaren als een thuiskomst en ruim een derde deel van de respondenten geeft aan dat zij een periode van zoeken gekend hebben. Of Huizinge het eindpunt van de zoektocht is, of een tussenstation in de zoektocht, blijft echter, strikt genomen, onduidelijk.

Terugkomend op de hoofdvraag: Kan de opbloei van de kerkelijke gemeente van Huizinge begrepen worden in referentie aan het stadiummodel of fasenmodel van bekering zoals dit door de godsdienstpsycholoog Rambo is beschreven, kan deze beantwoord worden met een eenvoudig 'ja'.

De analyse heeft inzichtelijk gemaakt dat de opbloei van de gemeente Huizinge in belangrijke mate toegeschreven kan worden aan

- Het elkaar de maat niet nemen en de tolerantie ten aanzien van elkaar;
- De verbondenheid met elkaar en o.a. door het vieren in een eeuwenoude ruimte met eerdere generaties, i.e. door de ervaring te bestaan in een groter, alomvattender verband
- Zorg en aandacht die besteed wordt aan de vormgeving van de diensten en de daarmee (met elkaar) gerealiseerde kwaliteit.
- De balans tussen ontvangen (door participatie) en geven (door actieve betrokkenheid) waardoor de eigen bijdrage aan het in stand houden van dat wat van waarde wordt geacht ook bijdraagt aan de ervaring van eigen waarde.

Met dit alles lijkt de gemeente Huizinge, in de context van het Groningse platteland een vrijplaats of een oase te zijn waar men vanuit een wijde omtrek naar toe trekt. De vrijplaats/oase voedt de bezoekers zowel psychisch, sociaal, spiritueel als dat het van invloed is op het maatschappelijk functioneren. Daarbij spelen comfort (herkenning, geborgen zijn,

verbonden voelen) en in beperkte mate challenge (bij de les gehouden worden in geloof en samenleving) een belangrijke rol.

Voor Rambo's fase 'context' geldt dat één op de vijf van de respondenten te Huizinge woont of er familie heeft en dat een derde deel van de respondenten via vrienden of bekenden toegang verkreeg tot Huizinge.

De fase 'crisis' speelt in zoverre mee dat 28 respondenten aangeven gezocht te hebben alvorens zich aan te sluiten in Huizinge, of er een periode van desoriëntatie voorafgaande aan de aansluiting bij de geloofsgemeenschap geweest is wordt in de meeste gevallen niet duidelijk. Wel is er in alle gevallen sprake van zinvolle mogelijkheden binnen een al bestaand betekenissysteem.

Dit sluit aan bij de fase 'quest', de zoektocht naar zinvolheid, die het overgrote deel in de gemeenschap van Huizinge lijkt te vinden in de warmte, de verdieping, de groei en het anders in het leven komen te staan.

'Encounter' de ontmoeting met personen binnen het systeem loopt in Huizinge in de meeste gevallen via dorpsgenoten, familie, vrienden en bekenden en in een aantal gevallen door voorgangers.

De fase 'interaction' zoals Rambo die beschrijft is in Huizinge niet van toepassing. Het systeem is, omdat het in alle gevallen waar het gaat om transitie, een transitie binnen hetzelfde systeem is, al bekend en ieder neemt vanaf het begin volop deel, waarbij men vrij is in welke mate en op welke wijze men deel neemt.

Rambo's fase 'commitment', is op een andere manier van toepassing op Huizinge. Natuurlijk openbaart men zich en geeft men zich over aan het systeem, men wordt er deel van, maar daden worden niet verwacht en speciale gedragsregels of denkgeregels, eigen voor de groep, zijn er niet..

Vanwege het hierboven beschreven 'commitment' zijn de 'consequenses', de gevolgen ook anders. Hooguit krijgt men een andere manier van denken door de verdieping, de groei en het anders in het leven staan dan voorheen.

Voor wat de theorie van Gooren betreft is er in één geval regressie door het zich niet thuisvoelen vanwege het-zich-bevinden in een andere leeftijdscategorie en tussen de vele niet in Huizinge geboren of wonende leden. In alle andere gevallen is er sprake van progressie.

6.4. Discussie

Het onderzoek voor deze scriptie werd gestart vanuit de verwondering naar de opbloei van de Protestantse Gemeente Huizinge in een tijd van secularisatie en kerkverlating. Verwacht werd dat de oorzaak van die opbloei door het onderzoek duidelijk zou worden, met behulp van vragen, gebaseerd op de theorie van Rambo, eventueel aangevuld met de theorie van Gooren. Vragen, gericht op deze theorieën, maar ook om inzicht te krijgen in de samenstelling en het functioneren van de Protestantse Gemeente Huizinge.

Op de aan het onderzoek voorafgestelde vraag om commentaar bij onduidelijkheden in de vragenlijst werd niet gereageerd en ook bij navraag naar de duidelijkheid van de vragenlijst van het onderzoek werd geantwoord dat alles duidelijk was.

Omdat dit onderzoek één specifieke Protestantse Gemeente binnen de Protestantse Kerk in Nederland bestudeert, een gemeente binnen een traditionele denominatie, daarbij ook nog een gemeente die groeit, waarin zij uniek is in een tijd van ontkerkelijking binnen traditionele kerkelijke groeperingen, is dit onderzoek niet generaliseerbaar. Deze uitslag is alleen geldend voor de Protestantse Gemeente Huizinge.

Verweij stelt in zijn onderzoek naar religieuze betrokkenheid dat godsdienst substantieel afneemt in betekenis voor de moderne mens, maar dat de religiositeit functioneel

niet afneemt, maar verandert van vorm. Voor zijn substantiële definitie gaat Verweij uit van traditionele kerkgang, die in betekenis voor de moderne mens afgenomen is. Voor zover het kerkgang betreft lijkt dit in Huizinge anders te zijn, maar men kan zich daarbij afvragen in hoeverre dit juist in Huizinge veroorzaakt wordt door zijn functionele definitie van godsdienst, waarin hij stelt dat zij verandert van vorm. Dat de vorm in Huizinge veranderd is blijkt wel uit de antwoorden op de verschillende vragen waarin duidelijk wordt dat men nieuwe mogelijkheden vindt en geïnspireerd wordt binnen het oude betekenisstelsel. Dat het sociale, de betrokkenheid op elkaar, horizontaal, de belangrijkste drijfveren zijn om lid te zijn en dat in bijna de helft van de antwoorden ook de verscheidenheid van voorgangers met een verschillende insteek, in een ongeveer derde van de gevallen muziek en zang en in bijna een kwart van de gevallen de overige activiteiten als belangrijk ervaren worden. Uit de verschillende antwoorden kan opgemaakt worden dat het lidmaatschap in Huizinge belangrijk is voor het leven van de leden en dat een groot deel van de leden anders, bewuster in het leven staat, of geïnspireerd wordt, sinds of omdat men tot de gemeenschap behoort.

Dit sluit aan bij Van Saanes definitie van de 'religieuze transformatie van het zelf' binnen een sociale context. De persoonlijke ervaringen, zowel in het verleden als in het contact met elkaar en met de gemeenschap in Huizinge spelen duidelijk een rol, vooral voor de nieuwkomers van na 2009. De hedendaagse benadering van bekering gaat uit van het maatschappelijke, de sociale context. Dit lijkt in Huizinge uit de gegeven antwoorden duidelijk het geval te zijn, het samenzijn, samendoen, het sociale, de betrokkenheid op elkaar, maar daarnaast ook de waarde die toegekend wordt aan functies binnen de gemeenschap. In veel gevallen speelt een narratief element, passend binnen het eigen levensverhaal, of gestuurd door het levensverhaal een grote rol en het lijkt er zelfs op dat in veel gevallen ook de mate van educatie in de meeste gevallen van invloed is op het toetredingsproces van nieuwkomers.

Dit 'transformeren van het zelf' binnen een sociale context komt ook naar voren bij James. Het gaat er bij hem vooral om wat er zich in de persoon afspeelt, geleid door de wil van de bekeerling, die aanzet tot groeiprocessen om tot gewenste ervaringen te komen en de totale overgave aan het nieuwe systeem, dat daarna voor de bekeerling de spil wordt waarom het hele leven draait.⁸⁰ Weliswaar vindt de bekering plaats binnen een sociale context, maar het is gericht op het 'zelf' dat verandert⁸¹. In vergelijking met Huizinge, waar de sociale context bestaat uit de betrokkenheid op elkaar en het samen doen en beleven, waar weliswaar ook de wil mee zal spelen, maar niet om tot gewenste ervaringen te komen, wordt daarna de sociale context als in Huizinge, bij James van ondergeschikt belang.

Starbuck gaat wat betreft het bekeerd worden binnen een sociale context mee met James en ook bij hem draait het om het 'zelf' dat op een hoger plan gezet moet worden⁸². Zijn uitgangspunten zijn 'zondebesef' of 'het beseffen van de onvolledigheid ten aanzien van het gestelde ideaal'. Onthechting van het oude negatieve leven en zelfovergave is noodzaak om tot groeiprocessen te komen die tot nieuwe inzichten leiden, die voor de bekeerling een waarheid belichamen⁸³. Toetreden uit zondebesef of onvolledigheid van gestelde idealen zijn op de toetreders van Huizinge niet van toepassing, evenmin als totale overgave om tot nieuwe inzichten en waarheden te komen. Ook bij Starbuck is de sociale context waarbinnen de bekering plaatsvindt alleen een middel tot het hogere plan, niet de gemeenschapszin.

⁸⁰ William James, *The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature, Being the Gifford Lectures on Natural Religion Delivered at Edinburgh in 1901-1902*, (New York, Longmans, Green and Co. 1902), 210.

⁸¹ James, 193, 210.

⁸² Cedric B. Johnson and H. Newton Malony, *Christian Conversion: Biblical and Psychological Perspectives* (Grand Rapids, Zondervan, 1982), 14

⁸³ E.D. Starbuck, *The Psychology of Religion: an Empirical Study of the Growth of Religious Consciousness* (London, The Walter Scott Publishing Co. 1914), 116-125.

Deze studie over het opbloeien van de Protestantse gemeente Huizinge is heel bewust opgezet vanuit bekeringstheorieën en niet vanuit kerkopbouw omdat de onderzoeker mensen tot hun recht wilde laten komen, subjectieve en persoonlijke motieven wilde zien en zo weinig mogelijk te maken wilde hebben met van bovenaf opgelegde structuren en modellen.

In de kerkopbouw wijzen traditie en Handelingen 2 (de uitstorting van de Heilige Geest) toch nog vaak de richting aan, al zijn er tegenwoordig binnen de kerkopbouw verschillende stromingen in verschillende kerken aan te wijzen⁸⁴. Verschillende onderzoekers komen tot een verschillend aantal stromingen in de kerkopbouw. Daarnaast worden in verschillende kerken ook nog verschillende accenten gelegd.

De Duitse onderzoeker Strunk beschrijft vier hoofdstromingen om tot kerkopbouw te komen, een liturgische stroming, een functionele stroming (gaat om behoeften van mensen), een missionaire stroming en een evangelicale stroming (persoonlijke bekering centraal)⁸⁵.

Hendriks voegt nog twee stromingen toe, een stroming ‘open kerk’ en een stroming ‘dubbelstrategie’ (met zowel mildheid voor als veeleisendheid van de bekeerling).⁸⁶ Alle stromingen zijn missionair en zijn gericht op het verzamelen van leden. Dat dit verzamelen niet altijd lukt is volgens Hendriks een uitvloeisel van verschillende gedachten over verschillende theorieën, onaangepast zijn aan situaties en binnen kerken niet op elkaar afgestemde echelons, met verschillende inzichten over kerkopbouw⁸⁷.

Misschien is het ook een gevolg van de tijd waarin we leven, zoals in eerdere hoofdstukken beschreven of misschien van te veel voor anderen willen denken door bepaalde kerkgemeenschappen?

In ieder geval is geen van de stromingen van kerkopbouw van toepassing op Huizinge, waar men zich niet in vakjes laat drukken, waar men zich, indien nodig, verzet tegen de landelijke Protestantse Kerk in Nederland en waar men groeit, zonder missionair bezig te zijn. Het zou dus weinig zin gehad hebben theorieën van kerkopbouw te gebruiken in het onderzoek.

Uit de antwoorden op de vragen is gebleken dat er grotendeels een verband gelegd kan worden tussen de beschreven fasetheorieën van Rambo en Gooren en de opbloei van de Protestantse Gemeente Huizinge, maar hoewel één en ander geconcludeerd wordt, liggen bepaalde antwoorden waarschijnlijk toch iets genuanceerder. Hierbij speelt mee dat het in Huizinge voor toetreders in vrijwel alle gevallen gaat om de ook bij Rambo beschreven modellen van ‘institutional transition’ en op een uitzondering na om ‘intensification’. Het systeem hoeft niet aangeleerd worden door de respondenten, het is al bekend.

Er kan gesteld worden dat het sociale, de betrokkenheid bij elkaar het belangrijkste element is voor de opbloei, daarna komen de tolerantie, de verscheidenheid en vormgeving van de diensten, de muziek en het gevoel voor traditie. De tolerantie wordt door 40 respondenten genoemd, in verreweg de meeste gevallen verwoordt met ‘het elkaar de maat niet nemen’. Men kan zich afvragen of dit antwoord niet voortkomt vanuit het feit dat het in het beleidsplan staat, maar ook kan men zich afvragen of het een resultaat is van de participatie in Huizinge. In dat geval kan het ‘elkaar de maat niet nemen’ een resultaat zijn van ‘interaction’ en ‘commitment’ en is het door inoefening ontstaan. Ook is het mogelijk dat als het ‘elkaar de maat niet nemen’ ideologisch is voor Huizinge, het staat immers in het beleidsplan, het een criterium kan zijn voor selectie of zelfselectie van nieuwe toetreders. Opvallend is dat de respondenten die, zo blijkt uit de statistische analyse, kiezen voor stijl,

⁸⁴ Jan Hendriks, *Verlangen en vertrouwen: het hart van gemeenteopbouw* (Kok, Kampen, 2008), 181

⁸⁵ R. Strunk, *Vertrauen: Grundzüge einer Theologie des Gemeindeaufbaus* (Quell Verlag, Stuttgart 1985), 71-78.

⁸⁶ Hendriks, 238-244

⁸⁷ Hendriks, 249-256

kwaliteit en zorgvuldigheid en de respondenten die in Huizinge wonen, ouder zijn dan de rest, terwijl het tevens lijkt dat zij lager opgeleid zijn dan het gemiddelde. Blijkbaar waren zij er al en is de rest erbij gekomen.

Kenmerkend voor de gemeente is dat het gemiddelde opleidingsniveau hoog ligt, ruim 58% is hoog opgeleid. Uit de statistische analyse blijkt dat de hoogopgeleide leden vaak via vrienden of bekenden in Huizinge terecht komen. Niets is veiliger dan zich overgeven aan en meegaan met vrienden, dat kan ook deels het hoge percentage leden dat zich zo thuis voelt verklaren. Ook dit meekomen met vrienden en bekenden kan werken als een selectie- of zelfselectie criterium voor toetreders.

Dit zelfde geldt voor de leeftijd van respondenten. De gemiddelde leeftijd van de respondenten ligt op ruim 62 jaar en zo'n 90% van de respondenten is geboren tussen 1945 en 1962. Dit zou ook de oorzaak kunnen zijn dat men over het algemeen heel gelijkgezind overkomt, het kan zijn dat men elkaar aantrekt of meeneemt. Al is het natuurlijk ook mogelijk dat de gelijkgezindheid van de respondenten een gevolg is van de participatie in Huizinge, in dat geval komen interaction en commitment weer in beeld, al komt dat uit de antwoorden op de vragen niet naar voren.

Dat juist die mensen die alleen wonen in Huizinge als inspirerend ervaren zal te maken kunnen hebben met het feit dat in tegenstelling tot de samenwonenden, zij thuis geen gesprekspartner hebben.

6.5. Aanbevelingen voor vervolgstudies

In de probleemstelling voor deze scriptie wordt gesteld dat de gaande zijnde ontkerkelijking samengaat met een verandering in de manier waarop mensen hun geloof beleven. Substantieel gezien neemt de religiositeit af, functioneel neemt zij niet af, maar verandert van vorm. In Huizinge echter lijkt de religiositeit substantieel toe te nemen, maar ook zij is veranderd van vorm blijkt uit het onderzoek voor de scriptie.

Wat brengt mensen er toe in een tijd van kerkverlating toe te treden en lid te worden van een kerk?, deels is die vraag, althans voor Huizinge, beantwoord met behulp van de fasentheorie van Rambo. Misschien is het interessant om hetzelfde onderzoek nog eens te houden, niet in enquêtevorm, maar in interviewvorm, omdat men dan dieper op vragen in kan gaan, meer genuanceerde antwoorden krijgt en men waarschijnlijk helderder, meer en beter conclusies kan trekken. In hoeverre en in welke mate de religieuze beleving in Huizinge, sinds de groei van de gemeente, veranderd is, kan een op-zich-staand vervolgonderzoek vormen, als men dan ook nog een scheiding maakt in geslacht, opleidingsniveau, kerkelijke achtergrond van oorsprong en vooral van leeftijd, kan dat waarschijnlijk leiden tot interessante uitkomsten.

Gezien de hoge gemiddelde leeftijd van de kerkleden in Huizinge, kan men zich afvragen hoe het er over bijvoorbeeld tien of twintig jaar uit zal zien, gaat de gemiddelde leeftijd verder omhoog, of blijft er aanwas van dan jongere gelijkgezinden?, een vervolgonderzoek op termijn zou daar duidelijkheid in kunnen brengen.

Wat brengt mensen ertoe om toe te treden tot een kerkelijke gemeente?, andersom kan men zich ook afvragen wat mensen ertoe brengt de kerk te verlaten. Een vervolgonderzoek

naar wat mensen werkelijk beweegt zou aan te bevelen zijn. Het zal de landelijke Protestantse Kerk niet ontgaan zijn dat het ledental in een kleine gemeente als Huizinge, tegen de tendens van de tijd in, groeit. Wellicht zou men haar aan moeten bevelen zich te verdiepen in wat er blijkbaar zo anders is aan het concept in Huizinge, om er misschien haar voordeel mee te doen.

Nawoord

Het was leerzaam en interessant om deze scriptie te schrijven, maar ik ben blij deze periode te kunnen afronden.

Het oorspronkelijke plan was breder opgezet en helemaal gericht op, naar wat ik dacht de behoeften van de Protestantse Gemeente Huizinge. Het was zo breed opgezet en behandelde zoveel onderwerpen, dat ik er in geen jaren doorheen was gekomen, daarbij komt nog dat samenvatten en kort formuleren niet mijn sterkste eigenschappen zijn. Inkorten en focussen op het belangrijkste, naar mijn mening de opbloei en groei van de kerkelijke gemeente, was noodzaak, hoewel het me moeite gekost heeft de oorspronkelijke opzet los te laten.

Hornhuizen, 6 juni 2018.

Jan Johan Kuiper

Bibliografie en bronnen

Baarda, D.B., de Goede, M.P.M, Kalmijn, M , *Basisboek enquêteren*, Tweede druk. Groningen en Houten , Wolters Noordhoff, 2007.

Berkhof, H. ‘Commentaar Berkhof’, *Trouw*, 1 april 1988. Amsterdam , Persgroep Nederland, 1988.

Centraal Bureau voor de Statistiek, ‘de religieuze kaart van Nederland 2014’, *Bevolkingstrends 2014*, geraadpleegd 30-05-2017. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nr/rdonlyres/20ec6e0b-b87a-4cfe-818b-579fb779009f/0/20140209b15art.pdf>.

Creswell, J., *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches*, second edition. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage Publications, 2003.

Dam, K.I.M. van, L.J.G. van Wissen, G. de Roo, J. van Dijk, D. Strijker en J.J. Veenstra., *Regionale bevolkingskrimp en de stad Groningen*. Onderzoek van de faculteit ruimtelijke wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen, in opdracht van de gemeente Groningen,

Rijksuniversiteit Groningen, 2009: geraadpleegd 20-05-2017. Beschikbaar via: https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/.../2010-53426bijlage3.pdf.

Dekker, Wim. *Marginaal en missionair. Kleine theologie voor een krimpende kerk*, 3^e druk. Zoetermeer, Meinema, 2011.

Donk, W.B.H. van de, A.P. Jonkers, G.J. Kronjee, R.J.J.M. Plum, eds, 'Geloven in het publieke domein, verkenningen van een dubbele transformatie', *Serie Verkenningen Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2006.

Geerts, Evelien, *(De)Secularisering? De illegitimiteit/legitimiteit van de moderne tijd*. 2009-2010, geraadpleegd 20-06-2017. Beschikbaar via: http://www.academia.edu/403111/_De_Secularisering_De_illegitimiteit_legitimiteit_van_de_moderne_tijd, 2009-2010.

Gooren, H., *Religious Conversion and Disaffiliation. Tracing Patterns of Change in Faith Practices*. New York, Palgrave Macmillan, 2010.

Broek, J. van den, ed., 'Het Tractaat van Reductie', *Groningen in stukken*, 2011, geraadpleegd 11-06-2016. Beschikbaar via: <https://www.groningerarchieven.nl/historie/groningen-in-stukken/6-1594-tractaat-van-reductie>.

Hart Harm, 't, Jan van Dijk, Martijn de Goede, Wim Jansen & Joop Teunissen, *Onderzoeksmethoden*. Amsterdam, Boom, 1996.

Hendriks, Jan, *Verlangen en vertrouwen: het hart van gemeenteopbouw*, Kok, Kampen, 2008.

Hood, Ralph W., Bernard Spilka, Bruce Hunsberger, Richard Gorsuch, *The Psychology of Religion. An Empirical Approach*, second edition. New York, Guilford Press,

James, William, *The Varieties of Religious Experience: A Study in Human Nature, Being the Gifford Lectures on Natural Religion Delivered at Edinburgh in 1901–1902*. New York, Longmans, Green and Co. 1902.

Johnson, Cedric B. and H. Newton Malony, *Christian Conversion: Biblical and Psychological Perspectives*. Grand Rapids, Zondervan, 1982.

Jong, Gert de, *Toetreders Inventarisatie van het aantal nieuwe leden binnen protestantse kerkelijke gemeentes*. Nijmegen, Kaski, 2004.

KRO, 'Tien procent van 5,7 miljoen Nederlandse kerkleden naar wekelijks naar zondagsdienst', , geraadpleegd 27-06-2017. Beschikbaar via: <https://www.kro.nl/katholiek/nieuws/tien-procent-van-57-miljoen-nederlandse-kerkleden-wekelijks-naar-zondagsdienst>.

- Kuiper, Pieter, 'Bestand:Huizinge Church.JPG', *Wikipedia*, geraadpleegd 10-07-2017.
Beschikbaar via: https://nl.wikipedia.org/wiki/Bestand:Huizinge_Church.JPG.
- Kuyk, H., *Pastoraat op de Rand, handreiking*, 3^e druk 1998, herziene versie augustus 2009.
Utrecht, Protestants Landelijk Dienstencentrum van de PKN, 2009.
- Maat, P, Wobbes, R, 'Toekomstverwachting van de Protestantse Johannes de Doper Gemeente te Huizinge', *Beleidsplan 2013-2018*, 1-15, geraadpleegd 12-06-2016. Beschikbaar via: <http://www.kerkhuizinge.nl/Algemene%20documenten/Beleidsplan%202013-2018>.
- Murray, Stuart, *Church after Christendom*. Milton Keynes, Pater Press, 2004.
- Oosterhuis, Huub 'Ik zal in mijn huis niet wonen, 999:1', *Liedboek Zingen en bidden in huis en kerk*, 4e druk. Zoetermeer, BV Liedboek, 2013, 1539.
- Popp-Baier, U., 'Conversion as a Social Construction', *A Narrative Approach to Conversion Research*, Eds. C.A.M. Hermans et al. (G.Immink, A. de Jong, J. v/d Lans). 41-61, (Leiden, Brill 2002), 41-61.
- Pott, H., 'Het afnemende belang van religie? Secularisering', *Humanistische Canon*, geraadpleegd 27-06-2017. Beschikbaar via: <http://www.humanistischecanon.nl/secularisering>.
- Rambo, Lewis R., 'Theories of Conversion Understanding and Interpreting Religious Change', *Social Compass*, 46-3, 1999, 259-271.
- Rambo, Lewis R., *Understanding religious conversion*. New Haven and London, Yale University Press, 1993.
- Rambo, Lewis R., Charles E. Farhadian eds., *The Oxford Handbook of Religious Conversion*. Oxford, Oxford University Press, 2014.
- Richardson, James T., 'The Active vs. Passiv Convert: Paradigm in Conflict in Conversion/Recruitment Research', *Journal for the scientific study of religion*, 24 (2), june 1985, 163.
- Saane, Joke van , *Religie is zo gek nog niet*. Kampen, Ten Have, 2010.
- Starbuck, E.D., *The Psychology of Religion: An Empirical Study of the Growth of Religious Consciousness*. London, The Walter Scott Publishing Co., 1914.
- Strunk, R., *Vertrauen: Grundzüge einer Theologie des Gemeindeaufbaus*. Quell Verlag, Stuttgart 1985.
- Vereniging voor kerkrentmeesterlijk beheer in de PKN, *Kerkbeheer*, 15^e jaargang, nummer 9, oktober 2015, 231-233
- Verschuren, P.J.M. , *De probleemstelling voor een onderzoek*. Utrecht, Spectrum 1988.
- Verweij, J.A., *Secularisering tussen Feit en Fictie: een internationaal vergelijkend onderzoek naar determinanten van religieuze betrokkenheid*. Tilburg, Tilburg University Press, 1998.

Bijlagen

Bijlage I, Het Stadiummodel of fasenmodel van Rambo.

In het proces van bekering onderscheidt Rambo o de volgende stadia of fasen: **Context, Crisis, Quest, Encounter, Interaction, Commitment** en **Consequences**.

Context:

De machtsfeer waarbinnen de bekeerling bekeerd wordt, de factoren die de bekering bepalen of hinderen. De manier waarop toegang verkregen of verschaft wordt tot het betekenisstelsel, hoe men zich het betekenisstelsel eigen maakt, volgens welke methoden of modellen het verloopt en wat de bekering hindert. Tegen deze achtergrond van invloeden vindt het eerste contact met het nieuwe betekenisstelsel plaats dat mogelijk leidt tot ‘nader onderzoeken’.

Crisis: Een periode van desoriëntatie, voorafgaand aan de bekering. De crisis kan persoonlijk of sociaal zijn of een combinatie van die twee. De crisis kan verder niet alleen religieus, maar ook politiek, cultureel of psychologisch van aard zijn. Door gebeurtenissen in een mensenleven, die zowel positief als negatief kunnen zijn, kunnen processen op gang komen waardoor men op zoek gaat naar nieuwe betekenisstelsels of mogelijkheden binnen het reeds aanwezige betekenisstelsel, omdat bleek dat oude vanzelfsprekendheden minder vanzelfsprekend waren dan men dacht. In veel gevallen zou men beter kunnen spreken van twijfel aan de voorheen geleefde levensstijl.

Quest, Queeste: Een zoektocht naar de zinvolheid, naar antwoorden op levensvragen. Vooral de redenen die iemand aanzetten tot “to maximize meaning and purpose in life, to erase ignorance, and to resolve inconsistency” Belangrijk element in dit stadium is niet alleen de spanningsverhouding tussen kwetsbaarheid van het individu en de overredingskracht van de omgeving, ook de beschikbaarheid, emotioneel, intellectueel of religieus, van een bekeerling of een ander kader spelen een rol.

Encounter, ontmoeting: Het gaat in deze fase om de ontmoeting, met één of meerdere personen binnen het betekenisstelsel waartoe bekeerd wordt. Van invloed kunnen hier zijn: het overeenkomen van of aansluiten van leeftijd, scholing, sekse. Het affectieve motief komt hier om de hoek kijken, maar niet alleen de affectieve, intellectuele en cognitieve behoeften van de bekeerling staan hier centraal, maar ook die van de contactpersoon of personen uit de groep waartoe de bekeerling in de toekomst wenst te behoren. Emotionele relaties en charisma spelen mee. Belangrijk is of het eigen levensverhaal past binnen de context van de ideologie, of eventueel ingepast kan worden, of andersom, of de ideologie in het eigen levensverhaal past of ingepast kan worden.

Interaction: Na het initiële contact, vaak via vrienden of familieleden worden het meedoen, de rituelen, de rolpatronen en de relaties binnen de gemeenschap belangrijk. De

bekeerling doet mee en leert meer en meer de leer, de stijl van leven, de onderlinge relaties en wat de groep van haar leden verwacht kennen. De bekeerling neemt geleidelijk deel aan het geheel binnen de groep. Rambo spreekt van verschillende niveaus van deelname in dit stadium. Belangrijk is hoe de groep samengesteld is, hoe zij haar leden en de contacten controleert, de mate waarin en de wijze waarop de bekeerling overtuigd wordt of is, de mate waarin sociale relaties gevormd zijn en hoe de bekeerling integreert binnen de groep. Volgens Rambo is het gevaar van inkapseling van de bekeerling door de groep op fysiek, sociaal of ideologisch niveau in deze fase niet denkbeeldig.

Commitment, toezegging: De bekeerling maakt openbaar dat hij behoort tot de groep waartoe hij zich bekeerd heeft. De geloofsgroep verlangt ook daden of een getuigenis. De bekeerling leert hoe hij binnen de groep moet denken, handelen, voelen en ervaren, hoe hij zich moet gedragen en beslissen. Een overgave aan het systeem van de groep. Hierdoor kunnen de eerder genoemde spanningen met het inpassen van de eigen biografie in het verhaal van de groep ontstaan.

Consequences: De gevolgen van commitment kunnen heel verschillend zijn, ze kunnen zich op allerlei manieren uiten, als andere eetgewoonten, vaste rituelen op vaste tijden, verandering van werkring, een andere manier van denken. Men is aangepast (lees betrokken) aan het systeem van de nieuwe geloofsrichting.

Bijlage II, Proefvragenlijst.

Proefvragenlijst

Woont u in Huizinge?

Wat is uw burgerlijke staat?

Wat is uw hoogst genoten opleiding?

Hoe bent u in aanraking gekomen met de Protestantse Gemeente Huizinge?

Bent u lid van de Protestantse Gemeente Huizinge?

Ging aan uw lidmaatschap een zoektocht vooraf?

Wat betekent de participatie in de gemeente van Huizinge voor u?

Vervult of vervulde u binnen de gemeente een functie of een rol?

Welke kerk is uw kerk van oorsprong?

Zijn er in uw leven periodes geweest waarin u meer en minder actief betrokken bent geweest binnen een kerkelijke groep?

Bijlage III, Uitnodiging enquête.

Hornhuizen, juni 2016,

Beste deelnemer aan het onderzoek naar de kerk van Huizinge,

In de afsluitingsfase van de masterstudie Geestelijke Verzorging aan de Rijksuniversiteit te Groningen is het schrijven van een eindschrift één van de onderdelen, meestal het laatste onderdeel. Omdat ik iets wilde onderzoeken en schrijven dat zinvol zou zijn, zowel voor mezelf als voor anderen en omdat ik in een voorafgaande onderzoeksstage het onderwerp “ontkerkelijking op het platteland” had genomen, werd mijn blik getrokken naar Huizinge en de Hervormde (nu Protestantse) gemeente in dat dorp, waar naar het schijnt een herkerkelijking plaatsvindt.

Na overleg en met toestemming van de kerkenraad van Huizinge hoop ik, in mijn onderzoek voor de eindschrift, in kaart te brengen wat Proyestants Huizinge beweegt.

Tijdens preekbeurten in Huizinge, eerst vanachter een lessenaar in het koor van de kerk, later vanaf de preekstoel in het schip van de kerk zag ik in de loop van een paar jaren de kerk vollopen, terwijl in andere plaatsen op het platteland de kerken steeds leger werden.

Dit roept de vraag op welke processen en factoren ertoe bijdragen dat in tijden van ontkerkelijking een kerkgemeenschap als deze, in een gebied waar de bevolking ook nog eens sinds jaren krimpt, zo kan groeien. Waar komen de leden vandaan? Wat is hun achtergrond? Hoe zijn zij ‘hier’ gekomen? Wat motiveert de leden en participanten om zich aan de gemeente te verbinden, wat vinden zij binnen en wat verwachten zij van deze gemeente?.

Inzicht in deze processen in de kerkelijke gemeente Huizinge kan van betekenis zijn voor de kerkelijke praxis in groter verband: op grond inzicht in de factoren en processen die bijdragen aan kerkgroei kunnen aanbevelingen worden gedaan aan de Protestantse Kerk in Nederland voor de omgang met en het werven en enthousiasmeren van hun leden.

De antwoorden op de vragen in deze enquête zullen een belangrijke hulp zijn bij de vraaganalyse in het onderzoek.

De antwoorden op de vragen in de enquête zullen anoniem zijn en anoniem blijven, de resultaten kunnen opgevraagd worden en staan ter beschikking van de Protestantse Gemeente Huizinge.

- Bij de gesloten vragen kunt u een antwoord aankruisen of omcirkelen, staat het antwoord er niet bij, is het antwoord te lang, of heeft u een opmerking, dan mag u die toevoegen aan het eind van het enquêteformulier, of op de achterkant.
- Bij de open vragen wordt het zeer gewaardeerd als u op uitgebreide wijze antwoord geeft.

De enquête zal open blijven tot en met 28 juni 2016.

Hebt u vragen?, of vragen over de vragen?, vindt u dat u te weinig ruimte geboden wordt om juiste antwoorden te kunnen geven?, mail me dan op **onderzoekhuizinge@gmail.com** of bel me op **0595-487001**.

Alvast hartelijk dank dat u de moeite en de tijd neemt om de vragenlijst in te vullen.

Jan Johan Kuiper

Bijlage IV, Vragenlijst enquête Protestantse Gemeente Huizinge.

Vragenlijst enquête Protestantse Gemeente Huizinge (papieren versie).

1. Wat is uw sekse? (omcirkel of kruis aan).

a. Man

b. Vrouw

2. Wat is uw leeftijd?..... ..jaar (vul in).

3. Wat is uw burgerlijke staat?(omcirkel of kruis aan).

a. ongehuwd

d. gescheiden

b. gehuwd

e. weduwe/weduwenaar

c. samenwonend

f. anders:

4. Wat voor type lager onderwijs hebt u genoten? (omcirkel of kruis aan).

a. protestants christelijk

c. openbaar

b. katholiek

d. anderszins nl:

5. Wat is uw hoogst genoten opleiding? (omcirkel of kruis aan).

a. lagere school

e. HAVO of VWO

b. LBO

f. MBO

c. VMBO

g. HBO

d. (M)ULO of MAVO

h. W.O. (universiteit)

6. Ben u lid van de kerkelijke gemeente van Huizinge ? (omcirkelen of aankruisen).

Ja

Nee (ga door met vraag 9)

7. Van welk soort lidmaatschap is bij u sprake? (omcirkelen of aankruisen).

a. belijdend lid

c. geboortelid

b. dooplid

d. anders

8. Indien u lid bent van de gemeente, hoe lang bent u al lid in jaren?

9. Welk kerkgenootschap is uw oorspronkelijke kerkgenootschap? (omcirkel of kruis aan op de volgende pagina.).

Nederlands Hervormd

Gereformeerde Kerken in Nederland

Gereformeerde Kerk (vrijgemaakt)

Christelijke Gereformeerde Kerken

Rooms Katholiek

Doopsgezinde Societeit

Geen

Anders, nl: (u mag iets invullen)

10. Hebt u, behalve uw oorspronkelijke kerkgenootschap en uw tegenwoordige participatie in Huizinge, nog tot meerdere kerkgenootschappen behoord? (omcirkel of kruis aan).

Ja

Nee (u gaat door met vraag 12)

11. Indien u tot meerdere kerkgenootschappen hebt behoord, tot welke hebt u behoord?.....

12. Zijn er in uw leven periodes geweest waarin u meer en minder actief betrokken bent geweest binnen een kerkelijke groep? (omcirkelen of aankruisen).

Ja

Nee

13. Kunt u aangeven wanneer u meer of minder actief betrokken was?

14. Welke omstandigheden hebben in uw optiek in de verschillende periodes geleid tot meer of minder betrokkenheid?

15. Hoe bent u in aanraking gekomen met de Hervormde Gemeente Huizinge? (omcirkel of kruis aan).

Ik woon in Huizinge

Van horen zeggen

Via familie

Uit een kerkblad

Via vrienden of bekenden

Bij toeval

Uit een kerkblad

Anders, nl:

16. Ging aan uw contact met en betrokkenheid bij de gemeente van Huizinge een periode van 'zoeken' vooraf? (omcirkelen of aankruisen).

Ja

Nee

17. Wat trek u aan in de gemeente van Huizinge? (bijv in de vieringen, in de ontmoeting met anderen, in de andere activiteiten, denk daarbij ook aan inhoud van de vieringen, preek, organisatiestructuur, ritueel, sociale contacten, de sfeer, etc...) (u kunt antwoorden in steekwoorden, of op de achterkant van dit blad).

18. Indien u lid bent van de gemeente, wat zijn de belangrijkste factoren dat u lid bent geworden en lid bent gebleven?

19. Wat betekent de participatie in de gemeente van Huizinge voor u? (u mag aankruisen/omcirkelen en aanvullen, eventueel op de achterkant van het blad).

- a) In uw leven
- b) Voor uw sociale contacten (met vrienden en kennissen)
- c) Voor uw spiritualiteit of religieus beleven
- d) Voor uw maatschappelijk handelen

20. Vervult u binnen de gemeente van Huizinge een bepaalde functie/rol? (aankruisen of omcirkelen).

Ja

Nee

21. Neemt u deel aan andere activiteiten die door de kerkelijke gemeente georganiseerd worden? (denk aan cantorij, maaltijden, wandelingen, literaire middagen, koffiedrinken na de dienst etc.) (omcirkelen of aankruisen).

Ja

Nee

Einde.

.....

Hartelijk dank voor uw medewerking

Jan Johan Kuiper

Bijlage V, Herinnering vragenlijst enquête.

Hornhuizen, 24 juni 2016,

Beste mensen van de kerk te Huizinge,

Vorige week werd u en werden alle leden van de Johannes de Doperkerk in Huizinge uitgenodigd deel te nemen aan de enquête betreffende het onderzoek naar de Hervormde/Protestantse Johannes de Dopergemeente te Huizinge. Omdat de vragenlijst anoniem is kan ik helaas niet voorkomen dat u dit berichtje ontvangt terwijl u de vragenlijst misschien al ingevuld hebt. In dat geval hartelijk dank daarvoor, dankzij uw antwoorden ontstaat er een beter beeld van wat de leden van de kerk te Huizinge bindt en drijft.

Na analyse zal het onderzoek ter beschikking gesteld worden aan de kerkgemeenschap van Huizinge.

Hebt u de vragenlijst nog niet ingevuld? In dat geval wil ik u daaraan bij deze herinneren. De vragenlijst kan voor mensen die een computer delen, meerdere malen vanaf dezelfde computer (IP-adres) ingevuld worden. De vragenlijst kan ingevuld worden tot en met **28 juni 2016**.

Hoe meer mensen aan het onderzoek meedoen, hoe beter zal het beeld zijn dat ontstaat.

Door op onderstaande link te klikken komt u bij de vragenlijst.

<http://www.emailenquete.nl/enquete.php?qTUri54xrPNOCHECK>

met vriendelijke groet en met dank voor uw deelname,

Jan Johan Kuiper